

Tartu Ülikool
Filosoofiateaduskond
Kultuuriteaduste ja kunstide instituut
Etnoloogia osakond

Melissa Simone Toom

VABATAHTLIKE TURISM: MOTIVATSIOONID JA IDENTITEEDILOOME

Juhendaja: teadur Maarja Kaaristo

TARTU 2014

Sisukord

Sissejuhatus	3
Töö ülesehitus.....	5
1. peatükk. Meetodid ja allikad	6
1.1 Empiirilise materjali kogumine ja kasutatud meetod	6
1.2 AIESEC	8
1.2.1 AIESEC-i haridusteemalised projektid	10
2. peatükk. Turismist vabatahtlike turismini	14
2.1 Turismi kui nähtuse ajaloost.....	14
2.2 Turismi uurimisest antropoloogias	15
2.3 Vabatahtlike turism	16
2.3.1 Vabatahtlike turismi eripärad	18
2.3.2 Vabatahtlike turismi tüübid	20
3. peatükk. Motivatsioonid ja identiteediloo	24
3.1 Motivatsioonid.....	24
3.2 AIESEC Tartu liikmete motivatsioonid	25
3.2.1 Isiklikud põhjused	27
3.2.2 Sotsiaalsed põhjused.....	31
3.2.3 Muud põhjused	32
3.3 Identiteediloo	33
Kokkuvõte	39
Summary	41
Kasutatud allikad ja kirjandus	42
Lisa 1: Välitöö intervjuukava	47

Sissejuhatus

Vabatahtlikku tööd on hakatud tänapäeval aina rohkem kajastama, kuna erinevate meediakanalite vahendusel võib kuulda nii eestlastest välismaal kui ka teiste rahvuste esindajatest Eestis vabatahtlikku tööd tegemas. Eestis on väga populaarne kirjastuse Petrone Print „Minu“ raamatusari, milles kajastatakse oma isiklike kogemusi erinevates maailma riikides ning mitmed neist, näiteks „Minu Argentina“, „Minu Nepaal“, „Minu Horvaatia“, on seotud just vabatahtliku tööga (Kängsepp 2010, Hunt 2009, Suu-Peica 2010). Samuti on üsnagi tuntud võimaluseks Euroopa Vabatahtliku Teenistuse¹ projektidega vabatahtlikku tööd minna tegema. Eestisiselt on võimalik kaasa lüüa erinevates projektides nagu näiteks 2010. aastast iga-aastaseks sündmuseks kujunenud talgupäevad „Teeme ära“ või noortele tuge pakkuv projekt „Vanem Vend, Vanem Õde“. Seega on tänapäeval vabatahtliku töö valdkondi ja eesmärke väga erinevaid. Käesolev bakalaureusetöö tugineb kitsamalt ja vähemal määral minu isiklike kogemusele vabatahtlikust tööst välismaal ja laiemalt ning põhiosas teiste Eesti vabatahtlikega tehtud intervjuudele ning annab seetõttu ülevaate vaid ühest vabatahtliku töö valdkonnast – tudengiorganisatsiooni AIESEC haridusprojektidest.

2012. aasta suvel viibisin viis nädalat vabatahtlikuna Ungari tööstuslinnas Miskolc. Lisaks minule oli seal veel kuusteist vabatahtlikku erinevatest riikidest (nagu näiteks Armeenia, Itaalia ja Malaisia) ning meie ülesandeks oli kooliõpilastele suvelaagri korraldamine. Idee minna vabatahtlikuks oli mul sündinud juba 2011. aastal, kui liitusin tudengiorganisatsiooniga AIESEC Tartu. Õppeaasta jooksul osalesin erinevatel AIESEC Tartu koolitustel ja seminaridel ning nende kaudu sain teada ka võimalusest minna välismaale vabatahtlikuks. 2013. aastal turismiantropoloogia ainet kuulates arenes välja minu teadlikum huvi vabatahtliku töö kui ühe turismi vormi – vabatahtlike turismi vastu.

Töös lähtun mõistest *vabatahtlike turism*, mis on otsene tõlge ingliskeelsest vastest *volunteer tourism*. Eesti keeles kasutatakse ka mõistet „volunturism“ (vt nt Kängsepp 2011: 20–21), mis on samuti otsene tuletis ingliskeelsest mõistest *voluntourism*.

¹ <http://euroopa.noored.ee/rahastus/euroopa-vabatahtlik-teenistus/>

Käesolevas töös kasutan välismaal tehtavale vabatahtlikule tööle või tegevusele viidates vabatahtlike turismi mõistet ning kuigi eesti keeles on kasutatud ka mõistet „volunturist“, on minu töös läbivalt kasutusel mõiste *vabatahtlik*. Samuti on oluline teha vahet ka vabatahtlike töö ja vabatahtlike turismi vahel, sest esimene mõiste viitab igasugusele vabatahtlikule tööle, mida võib teha ka koduriigist lahkumata ning sealjuures ei ole tingimata tegemist turismitüübiga. Vabatahtlike turismi mõiste aga viitab lisaks vabatahtliku töö tegemisele ka reisimisele.

Käesolev bakalaureusetöö keskendub AIESEC Tartu liikmete vabatahtlike reisikogemustele. Minu peamiseks uurimisteedeks on liikmete motivatsioon, nende väärtused ning arusaamad sellisest reisimisviisist nagu seda on vabatahtlike turism. Enamik AIESEC-i vabatahtlike projekte on seotud haridusega, mistõttu on vabatahtlike ülesanneteks nii algkooli, põhikooli kui ka gümnaasiumiõpilastele laagrite läbi viimine, mille raames arendatakse nende inglise keele oskust ning viiakse läbi sessioone erinevatel teemadel nagu näiteks karjääriplaneerimine.

Käesolev bakalaureusetöö kajastab peamiselt vabatahtlike kogemust Euroopas (v.a üks vabatahtlik, kes käis Vietnamis). Üheksa intervjueeritud informanti käisid vabatahtlikku tööd tegemas järgnevates riikides: Albaania, Itaalia, Rumeenia, Tšehhi, Türgi, Ukraina ja Ungari. Kõikide vabatahtlike projektid olid haridusteelised ning sihtgrupiks lapsed ja noored vanuses 7–18. AIESEC-i kaudu tehtav vabatahtlik töö on lühiajaline (viis kuni seitse nädalat), mistõttu ma ei kajasta oma uurimistöös pikemaajalisi vabatahtliku töö tegemise kogemusi. Lähtun oma bakalaureusetöös just AIESEC-i vabatahtliku töö programmist ning otsin oma uurimistöös vastuseid järgnevatele küsimustele:

- 1) Mis on AIESEC Tartu liikmete motiivid vabatahtliku projektist osa võtmisel?
- 2) Milline on nende vabatahtlike turismi kogemus, kui oluliseks osaks oma identiteedis nad seda peavad ning kui oluline oli reisikogemus nende vabatahtlikutöös?

Töö ülesehitus

Käesolev bakalaureusetöö koosneb sissejuhatusest, kolmest peatükist ja kokkuvõttest. Esimeses peatükis tutvustan kasutatud meetodit ja annan ülevaate tehtud intervjuudest. Samuti annan ülevaate organisatsioonist AIESEC ning kirjeldan nii enda kui ka oma informantide osalemist haridusteemalistes vabatahtlikes projektides. Teine peatükk defineerib mõisteid turism ja vabatahtlike turism ning annab teoreetilise materjali valguses ülevaate selle töö keskmises olevast turismiliigist. Samuti annab see ülevaate turismi ajaloo ja vabatahtlike turismi arenguloost. Vabatahtlike turismi lahti mõtestamisel keskendun individuaalsele ja organiseeritud vabatahtlike turismile, vabatahtliku töö osakaalule ja projekti kestvusele. Kolmas peatükk hõlmab vabatahtlike motivatsioone ja nende identiteediloomet. Toon välja AIESEC Tartu liikmete välismaal vabatahtliku töö tegemise motivatsioonid, nende reisimis- ja vabatahtliku töö tegemise kogemused ja selle, kui oluliseks minu informandid seda oma identiteedi seisukohalt peavad. Samuti pööran tähelepanu sellele, kas ja kuidas AIESEC Tartu liikmed oma kogemust üleüldiselt turismiga seostavad.

1. peatükk. Meetodid ja allikad

1.1 Empiirilise materjali kogumine ja kasutatud meetod

Käesolevas bakalaureusetöös kasutasin uurimismeetodina poolstruktureeritud intervjuude läbiviimist, mida analüüsin pärast temaatilist sisuanalüüsi ja loetud teoreetilise kirjanduse valguses. Vahemikus 2013. aasta detsember kuni 2014. aasta märts viisin läbi kümme intervjuud AIESEC-i vabatahtlikega. Poolstruktureeritud intervjuu eeldab seda, et uurijal on teema kohta olemas küsimuskava, kuid intervjuerimise käigus võivad ka informandid ise selle käiku oluliselt suunata ja uusi teemasid tõstatada (Davies 2006: 95). Intervjuu käigus küsitakse avatuid küsimusi ja suunatud küsimusi. Avatud küsimuse eesmärk on saada teada intervjueritava üldine hoiak temavaldkonna kohta. Suunatud küsimused baseeruvad teaduslikule kirjandusele (Laherand 2010: 193) ja „tulenevad uurija teoreetilistest lähteoletustest“ (samas). Tegemist on intervjuuvormiga, mis ei anna ainult konkreetseid faktilisi vastuseid mingi temavaldkonna kohta, vaid avab laiemalt intervjueritava väärtused ja seisukohad. Bill Gillhami arvates on see parim viis intervjuude läbiviimiseks, sest ühelt poolt annab intervjuu avatus intervjueritavale võimaluse rääkida vabalt oma kogemustest ja mõtetest, kuid struktuur hoiab kinni temavaldkonnast (Gillham 2005: 78–79). Toon töös läbivalt sisse ka oma kogemust vabatahtlikuna, kuid töö empiirilise materjali moodustavad siiski läbi viidud intervjuud, sest 2012. aastal vabatahtlike projektist osa võttes ma osalusvaatlust ei teinud ning teadlikult seda teemat ei uurinud.

AIESEC Tartu endise liikmena leidsin informandid isiklike tutvavate kaudu ning samuti lumepallimeetodi abil. Osade intervjueritavatega olin juba varemalt tutvav ajast, mil olin organisatsiooni liige, osad intervjueritavad olid uued AIESEC-liikmed ning seetõttu minule võõrad. Olulist erinevust ma eelmainitud kahe grupi vahel ei tundnud, siiski võisin täheldada, et mulle tuttavad intervjueritavad tundsid end intervjuud andes mugavamalt. Intervjueritavad jäid vanusevahemikku 21–24 aastat, kümnest kaheksa olid naissoost (ilmselt seetõttu, et alustasin informantide otsimist oma tutvavate seast). Intervjuerimispaigaks olid kaks linna: Tartu ja Tallinn. Kõik intervjueritavad õpivad või õppisid Tartu Ülikoolis. Intervjuude keskmine pikkus oli 45 minutit ning enamiku

neist viisin läbi kohvikutes. Kõik intervjuud on transkribeeritud.

Küsimuskava (vt Lisa 1) koostas juhendaja Maarja Kaaristo abiga. Küsimused mõtlesin välja ennekõike oma vabatahtlikku töö kogemust arvestades ja vabatahtlike turismi teemalisele kirjandusele toetudes, intervjuuerides sai aga selgeks, et pean käsitlema iga informanti individuaalselt, lähtudes ennekõike nende enda kogemustest. Olgugi, et AIESEC-i vabatahtliku töö projektid olid kõigil uuritavatel sarnased, tulid intervjuuerides välja mitmed olulised erinevused. Näiteks ei olnud osades projektides ette nähtud, et vabatahtlikud saaksid töö kõrvalt ka riigis, kus nad viibisid, ringi reisida. Kõik intervjuud olid erisugused ning osad intervjuueritavad kõikide temade kohta informatsiooni anda ei saanud. Näiteks need informandid, kes olid vaid paikselt ühes sihtkohas, said vähem rääkida ringi reisimisest. Osad aga reisid teistest intervjuueritavatest oluliselt rohkem ning seetõttu ei olnud neil oma vabatahtlikust tööst nii palju rääkida.

Küsimuskava koosneb seitsmest teemablokist: AIESEC, vabatahtliku töö tegemise otsusele jõudmine, vabatahtliku töö üldkirjeldus, rahvusvaheline keskkond, reisimine, võimalikud tunnetatud kultuurierinevused ning vabatahtliku töö ja iseenda kogemuse hindamine. Kuna kõiki intervjuueritavaid seob AIESEC Tartu, siis oli organisatsiooni liikmelisuse küsimustel kontekstiloov tähtsus. Mind huvitas, mil määral mõjutas ka see konkreetne organisatsioon nende vabatahtliku töö kogemust. Teine ja kolmas teemablokk käsitlevad vabatahtlike motiive ning samuti koguvad üleüldist informatsiooni vabatahtlike konkreetsetest kogemustest. Eraldi oli teemablokk reisimisest, kus küsisin turismi puudutavaid küsimusi. Samuti oli väiksemaks teemaks kultuurierinevused, sest kõik vabatahtlikud, kes lähevad välisriiki tööle, puutuvad kokku erinevate kultuuridega. Viimaseks teemablokiks oli iseenda kogemuse hindamine, kus intervjuueritavad said peegeldada oma kogemust ning hinnata oma saadud kogemust oma personaalse identiteedi kontekstis. Samuti küsisin, kas üldse ja mil määral seostasid intervjuueritavad oma kogemust turismiga ja seda lähtudes loetud teoreetilisest materjalist. Vabatahtlike turism on turismiuuringutes oluline (ja üha enam uuritav) turismiliik ja mind huvitas ka intervjuueritavate üldine suhtumine sellisesse võimalikku turismitüüpi. Ise 2012. aastal Ungaris vabatahtlikuna viibides ei osanud ma end turistiga seostada ning seetõttu huvitas mind, mida selle kohta arvavad teised

vabatahtlikku tööd teinud noored.

Intervjueeritavatele ei valmistanud ükski küsimus raskust, kuid napisõnaliseks kiputi jääma vabatahtliku töö ja enda kogemuse hindamises vabatahtliku töö kogemuse ja intervjuude toimumise ajavahe tõttu. Mitmete intervjueeritavate puhul oli tegemist tavalise probleemiga, kui informandil ei meenu kohe kõik ning mõnede teemade (näiteks võimalikku isiklikku arengut puudutava) mõtestamine võib osutuda keeruliseks. Mitmed intervjueeritavad tulid intervjuu käigus hiljem ise eelnevate küsimuste juurde tagasi. Kõik intervjuueritavad rääkisid vabalt oma reisimiskogemusest ning oma konkreetsest vabatahtlike projektist. Niisiis võib väita, et üldiste kogemuste kohta rääkimine osutus kõige lihtsamaks ning küsimused, mis puudutasid isiklikumaid väärtushinnanguid, olid omakorda raskemad vastata.

1.2 AIESEC

AIESEC on maailma suurim tudengiorganisatsioon, millele pandi alus 1948. aastal Stockholmis. AIESEC Eesti loodi 1989. aastal kohaliku esindusena Tartu Ülikoolis. Praegu on Eestis kolm esindust: Tallinna Ülikoolis, Tallinna Tehnikaülikoolis ning Tartus. Organisatsiooni sõnastatud peaesmärgiks on anda noortele võimalusi enesearenguks ning töökogemust rahvusvahelises keskkonnas. AIESEC on iseseisev apoliitiline kasumit mitteteeniv organisatsioon, mis ühendab maailma noori. Organisatsioon pakub kolme erinevat viisi (liikmeline kogemus, vabatahtlik töö välismaal, professionaalne praktika) end arendada ning suurendada oma teadmisi ka erialaselt. (AIESEC 2014)

AIESEC-i siseselt on võimalik teha „karjääri“. Alguses astutakse meeskonnaliikmeks, mis tähendab, et kuulutakse ühte kindlasse gruppi ja tegeletakse kindla valdkonnaga. Organisatsioonis alustatakse tööd esmalt meeskonnaliikmena ning edasi on võimalik kandideerida meeskonnajuhiks, mis tähendab keskmiselt kolme- kuni viieliikmelise grupi juhtimist. AIESEC Tartus on käesoleval perioodil (01.07.2013–30.06.2014) kuus osakonda, mis kõik tegelevad erinevate valdkondadega: väljaminev praktikavahetus, sissetulev vabatahtlik töö, personaliosakond, finants, turundusosakond ning partnerlussuhted ja sissetulev erialane töö. AIESEC-i üks põhilisi eesmärke ongi

noortele meeskonnas töötamise ja juhtimiskogemuse andmine. AIESEC pakub kahte ülemaailmset programmi: praktika (ehk tasustatud töö) ning vabatahtlik töö (tasustamata töö). Professionaalne praktika võimaldab noortel välismaal erialast tööd teha. Vabatahtliku töö raames minnakse teise riiki ning üldjuhul on tegemist haridusprojektidega, mille eesmärgiks on arendada sihtkohariigi õpilasi. Vabatahtlikuks minemiseks ei pea olema organisatsiooni liige.

Mina oli AIESEC-i liige 2011. aasta sügisest kuni 2012. aasta sügiseni ning tegelesin personaliosakonnas koolituste meeskonnas liikmetele koolituste korraldamisega. Koos meeskonnajuhiga ja teiste liikmetega otsisime erinevaid koolitajaid AIESEC-i liikmeid koolitama ning mõtlesime välja uusi vajaduspõhiseid koolitusi erinevate meeskondade liikmetele. Samuti sain osa erinevatest konverentsidest ja koolitustest: avalik esinemine, motivatsioon, enesejuhtimine ja suhtlemine. AIESEC-i sisene töö toimub igapäevaselt, kuid olenevalt osakondadest ja meeskondadest on töögraafikud erinevad. Organisatsioonis toimub töö tegemine nii individuaalselt kui ka grupisiseselt. Kõik osakonnad ja meeskonnad töötavad ühise eesmärgi nimel, milleks on organisatsiooni sõnul arendada liikmeid ning elavdada välisvahetuse tegevust.

Küsisin intervjuueeritavatelt nende AIESEC-i liikmelisuse kogemuse kohta ning palusin neil välja tuua selle organisatsiooni omapära. Kõik intervjuueeritavad rõhutasid AIESEC-i töö puhul just rahvusvahelisust, välisvahetusi ning liikmete arendamist. Samuti tõi üks intervjuueeritav välja, et AIESEC on tudengiorganisatsioon ning seetõttu tegelevad just tudengid ise välisvahetuste korraldamisega ning saavad inimesi välja ning võtavad tulijaid vastu.

AIESEC keskendub hästi palju liikmete isiklikule arengule /.../ Ja teiseks organisatsioonid ei tegele väga sellega, et inimesi vabatahtlikku tööd tegema saata. Erasmus saadab õppima eksju, aga sellega ka ei tegele ju tudengid, et nad on network [võrgustik], aga paberimajandusega tegelevad vanemad inimesed. EVS-s ka ju inimesed, kes on lõpetanud ülikooli juba. (N, snd 1991, Tartu 2014)

Küsisin informantidelt, miks nad nimetatud organisatsiooniga liitusid ning kõik töid välja sarnaseid põhjuseid. Kõige levinumaks põhjuseks minu intervjueeritavate hulgas oli AIESEC-i rahvusvahelise ja erinevates valdkondades praktika saamise võimalus. Informandid tähtsustasid ülikoolihariduse kõrval ka praktilise töö tegemist. Mõned intervjueeritavad töid välja erinevusi teiste (tudengi)-organisatsioonidega ning nende arvates on AIESEC-is rohkem võimalusi. Enamik intervjueeritavaid töid välja ka grupikuuluvustunde kui üheks organisatsiooniga liitumise põhjuseks. Üldiselt arvati, et osalemine selle organisatsiooni tegemistes on hea ja meeldiv tegevus ning loodeti, et see annab ka hilisemaks eluks saadud kogemuste tõttu tööturul rohkem võimalusi.

1.2.1 AIESEC-i haridusteemalised projektid

AIESEC Tartu liikmed, keda intervjueerisin, võtsid kõik osa lühiajalistest (viie kuni seitsme nädala pikkustest) haridusteemalistest vabatahtlikest projektidest. Kümnest informandist üheksa käisid erinevates Euroopa riikides: Albaania, Itaalia, Rumeenia, Tšehhi, Türgi, Ungari, Ukraina; ainus väljaspool Euroopat vabatahtlikku tööd teinud informant käis Vietnamis. Valdavalt oli tegemist sihtkohariigi koolides või laagrites laste õpetamisega. Kõik potentsiaalsed osalejad peavad tegema Skype'i teel intervjuu sihtkohariigi AIESEC-i liikmega, kes hindab nende sobivust projekti. Osalejalt eeldatakse mingitki varasemat kogemust õpetamises ja noortega tegelemises, näiteks olin mina olnud gümnaasiumiajal lasteaia suvelaagris kasvataja. Samuti on oluliseks mõõdupuuks osaleja inglise keele oskus, sest tundide andmine ja sessioonide läbi viimine toimub inglise keeles. Vabatahtlikelt ei nõuta keeletesti tegemist, kuid sihtkohariigi esindaja testib intervjuu käigus tavapärast suheldes potentsiaalse vabatahtliku inglise keelt. AIESEC on rahvusvaheline tudengiorganisatsioon ja ülemaailmsel tasandil toimub suhtlus inglise keeles. Ka sihtkohariigi õpilaste inglise keele arendamine on AIESEC-i projektide üks olulisi eesmärke.

Ma läksin omaarust Eesti kultuurist rääkima sinna, ma lõpetasin keskkooli õpilastele inglise keele õpetamisega, aga põhiline teema oli siis jah hariduse põhjal

on see projekt, aga meie projektisisu oli oma kultuuri tutvustamine põhimõtteliselt.
(N, snd 1992, Tartu 2014)

Osade intervjuueeritavate jaoks oli aga tegelik projektisisu üllatav, sest algselt arvati, et tegemist on näiteks oma kultuuri tutvustamisega või erinevate teemasessioonide läbiviimise. Projektkirjeldused ei pruugi alati vastata tegelikkusele ning koha peal saavad vabatahtlikud uut informatsiooni. Enamik intervjuueeritavaid mainis, et esimeste sessioonide tegemise ajal sai selgeks, et rohkem tuleb hakata õpilastele inglise keelt õpetama. Võin oma kogemusest välja tuua, et meil juhtus täpselt samuti. Esimeste sessioonide jooksul saime vabatahtlikega aru, et tundide sisu ei ole määravaks, pigem tuleb tekitada vaba keskkond ning püüda õpilastega inglise keeles suhelda, sest me ei olnud teadlikud õpilaste üsna kehvast inglise keele tasemest. Tegemist on arvatavasti organisatoorse probleemiga ning õpilaste inglise keelt enne laagrit ei testita.

Cori Jakubiak (2012) põhjendab inglise keele õpetamisega seotud vabatahtliku töö populaarsust läbi selle, et nendes osalejatele ei ole enamasti kehtestatud rangeid norme, mis tähendab, et igaüks, kes oskab piisavalt inglise keelt, sobib selle õpetamiseks. Tavaliselt eelistatakse inglise keelt emakeelena kõnelejaid. Ta lisab, et osalejatelt ei oodata pedagoogika-alaseid teadmisi ega praktilist õpetamiskogemust. Levib arvamus, et eriti inglise keele õpetamisega seotud vabatahtliku töö puhul on positiivne juba igasugune tegevus olenemata osalejate tegelikest võimetest. Selline arvamus on levinud, sest inglise keelt nähakse kui tööriista, mille valdamisel on inimestel maailma eri paikades rohkem tööalaseid võimalusi. (Jakubiak 2012: 437–439)

Ma olin natukene segaduses algul päris, et nagu see AIESEC-i liige, kelle käest ma küsisin, et inglise keele laager, et kas ma pean mingid materjalid kuskilt sebima või mida ma tegema pean. /.../ Ma mõtlesin, et mis siis nüüd saab, et peaaegu juuni käes juba ja ma ei ole midagi vaadanud ja, et äkki peab tegema midagi. Ta ütles, et ei ole midagi vaja, et tule lihtsalt kohale. (N, snd 1991, Tartu 2014)

Informandi jaoks oli segadusttekitavaks asjaoluks see, et sihtkohariigi kohalik AIESEC-i liige ei oodanud temalt mingit ettevalmistamist ning ainukeseks nõudmiseks oli õigel ajal kohale ilmuda. See ilmestab Cori Jakubiaki mõtet sellest, et inglise keele õpetamine vabatahtlike kaudu on levinud ning oluline on inglise keelt hästi kõneleval inimesel lihtsalt kohale tulla ning õpilastega suhelda. Vabatahtlikelt ei nõuta professionaalseid teadmisi ei pedagoogikas ega inglise filoloogias. Igasugust inglise suhtluskeele õpetamist peetakse sihtkohariigi inimestele kasulikuks.

Osad intervjuueritavad mainisid, et nägid esimest korda välisriigis viibides, kuidas noorem põlvkond ei valda inglise keelt. Mõne intervjuueritava jaoks oli see projekti lõpuni häirivaks teguriks ning suhtluse asemel tuli tihti appi võtta kehakeel.

Mis mind alguses natukene ehmatas oli see, et lapsed ei rääkinud üldse inglise keelt. (N, snd 1991, Tartu 2014)

Kuigi oldi teadlik sellest, et välisriiki mindi mingil määral laste inglise keelt arendama, olid nende eelootused sihtkoha õpilaste inglise keele oskuste kohta suuremad. Kõik informandid (olenemata sihtkohariikidest) töid välja, et inglise keele oskus on madal ning nad ei osanud seda oodata. See omakorda tähendab, et nad ei olnud tegelikult valmis reaalseks inglise keele õpetamiseks, sest mitte ühelgi minu intervjuueritaval ei olnud professionaalset õpetamiskogemust.

Keskkoolis oli parem, aga ma nägin väga palju keelebarjääri probleeme oli, inglise keel ei ole väga levinud seal [Tšehhi] /.../ (N, snd 1992, Tartu 2014)

Minu vabatahtliku töö projektikirjelduses oli samuti põhiliseks eesmärgiks just erinevate teemade kohta sessioonide tegemine, kuid koha peal toimus siiski rohkem õpilaste motiveerimine ja julgustamine inglise keeles rääkida. Erinevad teemad olid näiteks: karjääriplaneerimine, tervislik eluviis, motivatsioon ja töö edasilükkamise vältimine. Samuti toimus iga päev kultuurivahetus ehk iga päev said õpilased kuulata

erinevate riikide kohta. Kokkuvõtvalt võib öelda, et oluliseks oli õpilaste aitamine inglise keeles vabalt kõnelda ning mängulisel viisil uusi teadmisi ammutada.

2. peatükk. Turismist vabatahtlike turismini

2.1 Turismi kui nähtuse ajaloost

Maailma turismiorganisatsiooni (World Tourism Organization) sõnul on turism muutunud üheks suurimaks rahvusvaheliseks tööstusharuks ning ka paljude kolmanda maailma riikide suurimaks sissetulekuallikaks. Organisatsiooni lehel defineeritakse turismi kui „sotsiaalset, kultuurilist ja majanduslikku nähtust, mis toob kaasa inimeste liikumise riikidesse ja kohtadesse väljaspool nende enda elupaika nii isiklikel kui ka tööalastel põhjustel“ (WTO 2014).

Ueli Gyr (2010) toob välja peamised pöördepunktid turismi kui nähtuse kujunemise ajaloos. Ta toob välja, et reisimine hariduslikel või puhkuse eesmärgil leidis aset juba näiteks Vana-Egiptuses. Reisimine oli siis vaid eliidi privileeg ning juba tol ajal külastati kohalikke vaatamisväärsusi. Reisimine oli tavaline ka näiteks Vana-Roomas. Samuti võib turismi alla liigitada ka palverändamist ning seda, et keskajal käisid gildide ja tsunftide õpipoisid ennast haridusalaselt täiendamas. Viimasest arenes omakorda välja aadlikele suunatud *Grand Tour*. (Gyr 2010) *Grand Tour* oli 16.–18. sajandil populaarne turismivorm – jõukad Euroopa noormehed võtsid koos õpetajatega ette kahe kuni kaheksa aasta pikkuseid reise erinevatesse riikidesse eelkõige eneseharimise eesmärgil. Enamik niimoodi reisijaid pärines Suurbritanniast, kuid oli ka inimesi Prantsusmaalt, Saksamaalt ja Venemaalt. *Grand Touri* näol on tegemist kultuuriturismi eelkäijaga, 19. sajandi keskpaigaks aga oli see reisimisvorm enamjaolt kadunud. (Jafari 2000: 259–261)

19. sajandi industriaalühiskonna arenguga said inimesed rohkem võimalusi reisimiseks. Muutusid arusaamad puhkusest ja ette hakati võtma rohkem reise nii kohalikes regioonides kui ka väljaspool. Modernse massiturismi tekkimise ühe alusepanijana võib tuua näiteks raudteede ehituse, kuid ka 19. sajandi keskpaigas jäi reisimine siiski enamasti jõukamate privileegiks. Thomas Cooki poolt 1841. aastal korraldatud üle viiesaja osalejaga karskusühingu rongireisi on nimetatud esimeseks suureks organiseeritud turismireisiks ning ühtlasi ka tšarterreisidele alusepanijaks. 20. sajandil muutus reisimine järjest suurele osale Lääne ühiskonnas elavatele inimestele

kättesaadavaks. Turismi hakati populariseerima ja mõned totalitaarsed riigid andsid inimestele kindlaid juhiseid, kuidas ja millal puhata, et nende töökvaliteet ei langeks. 1960. aastatel tekkisid odavad tšarterlennud ning sellest arenes välja tänapäevane massiturism. Reisimise peamiseks eesmärgiks sai peaaegjalikult lõõgastumine ning vaba aja veetmine. (Gyr 2010)

2.2 Turismi uurimisest antropoloogias

Turismi fenomeni on kõige enam uuritud majanduslikust ja turunduslikust küljest, sest seda ala seostati tihedalt ennekõike majandusteadusega (Burns 2004: 6). 20. sajandi I poolel hoidusid antropoloogid turismi valdkonda uurimast – Leah Georgette Burns (2004) nimetab seda „vältimissuhteks“. Esiteks arvati, et turismi uurimine akadeemiliselt ei ole antropoloogias vajalik, kuna see jäi peaaegjalikult traditsioonilisi ühiskondi uuriva antropoloogia huvipiirkonnast välja. Teiseks oleks 20. sajandi I poolel ja keskpaigas turismi antropoloogiliselt uurivad teadlased pidanud pöörama tähelepanu ka sellele, et alati ei ole lihtne antropoloogi ja turisti teineteisest eristada, kuna piirid võivad olla väga hägused. Niisiis oleks see küsimus nõudnud refleksiivset lähenemist, mis aga muutus antropoloogias tavaliseks alles 1970. lõpu ja 1980. alguse representatsioonikriisiga antropoloogias (vt nt Clifford ja Marcus 1986). Kolmandaks vähene teadlikkus turismist kui sotsiokultuuriliseselt olulisest nähtusest. Arvati, et turism on seotud vaid laiemalt majandustegevusega ning seda nähtust peeti üksnes Lääne ühiskonna juurde kuuluvaks. Turismiantropoloogia uurimise olulisus hakkas kasvama 1970.–1980. aastatel. (Burns 2004: 6–8)

Esimeseks turismiantropoloogiliseks tekstiks peetakse Theron Nuñezi artiklit nädalalõputuristidest ühes Mehhiko külas (Nuñez 1963). 1973. aastal hakati välja andma turismi sotsiaalsest ja kultuurilisest perspektiivist uurimisele keskendunud ajakirja *Annals of Tourism Research* ning pärast 1974. aastal toimunud AAA (American Association of Anthropologists) turismiteemalist sümposiumi ilmus seal peetud ettekandeid koondav Valene Smithi toimetatud artiklitekogumik „*Hosts and Guests: The Anthropology of Tourism*“ (Smith [1977] 1989), mis on turismiantropoloogia üks olulisemaid ja mõjukamaid alustekste.

Otseselt vabatahtlike turismi ei ole Eestis etnoloogilisest perspektiivist uuritud. See-eest on kirjutatud artikleid maaturismist (Võsu ja Kaaristo 2009, Võsu ja Kaaristo 2010, Kaaristo ja Järv 2012), keskendudes Lõuna-Eesti maaturismile. Nii Tartu kui ka Tallinna ülikoolis on kaitstud erinevaid turismiteemalisi töid. Tooksin välja Kirsika Olevi (2010) bakalaureusetöö, mis keskendub matkaja kogemuse kujunemisele, Helleka Koppeli (2014) magisträtöö, mis keskendub Eesti seljakotirändajate kogemustele Austraalias ja Ester Bardone (2013) doktoritöö maaturismi etenduslikust perspektiivist.

Turism on nähtus, kus inimene (turist) liigub kahe erineva (ja mõnikord vastandliku) maailma vahel: tavapärase (kust turist tuleb) ning eriline (kuhu turist läheb) (Jafari 2000: 585). Käesolevas töös lähtun eelkõige antropoloog Valene Smithist, kes esitab järgneva definitsiooni: „Turist on ajutiselt jõude elav inimene, kes vabatahtlikult külastab kohta oma kodust eemal selleks, et kogeda muutust“ (Smith [1977] 1989: 1). Ta toob välja, et inimeste motivatsioonid erinevad, kuid on kolm võtmeelementi, mis on kõigil reisimise puhul olulisteks: vaba aeg, vaba raha ning sihtkohariigi valmidus turisti vastu võtta (samas). John Urry väidab, et inimesed reisivad selleks, et kogeda ja näha midagi uut, mis erineks nende igapäevaelust (Urry 1990: 1–2). Sama arvab ka antropoloog Nelson Graburn, kelle järgi on turism osade inimeste jaoks viisiks, kuidas saada eemale argipäevast (Graburn [1977] 1989: 22).

2.3 Vabatahtlike turism

Alternatiivturismi erinevad tüübid nagu ökoturism, seiklusturism, seljakotiturism ja ka vabatahtlike turism kujunesid välja, et pakkuda inimestele nende soovidele ja ootustele vastavalt erinevaid reisikogemusi (Wearing 2002: 6). Maailmasõdade järgne periood 20. sajandil tõukas inimesi erinevates riikides erinevate (abi)programmide projektide raames vabatahtliku tegevusega tegelema ning nõnda tekkis ajapikku võrgustik, mis vabatahtlike reisimist suunas ja koordineeris. Kohe pärast II maailmasõda ei olnud veel organisatsioone, mis pakusid tuge ja annaksid teada reaalsest vajadustest ning seetõttu toimus vabatahtlikku tegevust algul vähem ja sageli individuaalselt. Esimesed vabatahtlike tegevust välisriikides koordineerivad organisatsioonid, mida peetakse ka vabatahtlike turismi alusepanijateks, olid näiteks briti organisatsioon Volunteer Service

Overseas², mille asutasid 1958. aastal Alec ja Mora Dickson ning USA rahukorpus³, mis asutati 1961. aastal John F. Kennedy presidendiks oleku ajal. Vabatahtlike turismi ülemaailmne levimine oli paratamatus ning leidis aset 20. sajandi viimasel veerandil, siin mängisid muuhulgas rolli ka vahetusõpilaste ja -üliõpilaste programmide loomine 1970. aastatel, ökoturismi levik 1980. aastatel ning üha suurenev meedia tähelepanu vabatahtliku töö teemale. Vabatahtlike tegevust koordineerivad organisatsioonid said inspiratsiooni muuhulgas ka massiturismi propageerimisest ja reklaamist. Muutumas on ka vabatahtlike motiivid, mis said alguse altruismist, kuid on tänapäeval jõudnud mõnel juhul pigem koguni hedonismini. (Tomazos, Butler 2009: 198, 206, 209–210)

Loomulikult on turismi kui nähtust ja selle alamtüüpe raske lõplikult ja põhjanevalt määratleda. Sama kehtib ka vabatahtlike turismi defineerimise kohta, kuid erinevad autorid on maininud selle defineerimisel kaht olulist punkti: reisimine ja vabatahtlik tegevus selle ajal (Andereck et al 2011: 130). Internetis on palju kodulehekülgi, kus tutvustatakse vabatahtlikke programme ja antakse informatsiooni üleüldise vabatahtliku tegevuse kohta. Käesolevas töös lähtun ma Stephen Wearingu (2002: 1) vabatahtlike turismi definitsioonist, mis väidab, et „üldine „vabatahtlike turismi“ mõiste hõlmab neid turiste, kes erinevatel põhjustel tegelevad puhkuse ajal organiseeritud vabatahtliku tegevusega, mis võib aidata või leevendada mõne ühiskonna grupi materiaalselt vaesust, toetada teatud keskkondade taastamist või uurida ühiskonna või keskkonna erinevaid aspekte.“ Kuigi AIESEC-i projektid on organiseeritud ning vabatahtlik läheb sihtkohta kindla teadmise eesotavast vabatahtlikust tööst, on nende projektide puhulgi vabatahtlik töö ja puhkus omavahel tihedalt seotud. Vabatahtlike turism koosneb niisiis kahest osast: vabatahtlikust tegevusest ja turismist (Mustonen 2007: 105).

Pekka Mustonen (2006: 160) väidab koguni, et vabatahtlike turism on tõusnud tänapäeva turismitööstuse üheks tähtsamaks turismitüübiks. Seda on nähtud ka kui alternatiivturismi ühte varianti, mis pakub osalejatele puhastavat ehk uut kogemust ning millest saab kasu ka sihtkoht (Coghlan, Gooch 2011). Vabatahtlike turismi on nimetatud alternatiivturismi alamtüübiks, mis on arenenud näiteks öko- ja seiklusturismi kõrval (Ong et al 2013: 72–73). Samuti on seda tihedalt seostatud ka seljakotiturismiga, sest

² <http://www.vsointernational.org/>

³ <http://www.peacecorps.gov/>

mõlemad on massiturismi alternatiivideks (Ooi, Laing 2010: 191). Pekka Mustonen (2006: 161) mainib aga, et tänapäeva vabatahtlikud, kes käivad välismaal vabatahtlikku tööd tegemas, soovivad end pigem eristada tavapärasest seljakotirändajast. Tänapäeval on seljakotirändajaid hakatud rohkem seostama massituristidega ning vabatahtlikke välismaal pigem jätkusuutlikkusega (Ooi, Laing 2010: 191).

Üks intervjuueeritav tõi välja põhjuse, miks tänapäeval on vabatahtlikku tööd hakatud MTÜ-de poolt rohkem populariseerima.

Teatud ühenduste ja teatud tegevuste tegemise läbiviimiseks on tarvis vabatahtliku töö tegevus, sest raha lihtsalt ei ole, et palka maksta. Ja siis tulebki see panna sellisesse mõnusesse võtmesse, et lähedad inimesed ja hea eesmärk. (N, snd 1991, Tallinn 2014)

Ülaltsiteeritud informandi arvates on vabatahtliku töö tegemine populaarsemaks muutunud just seetõttu, et MTÜ-d ja muud organisatsioonid vajavad inimesi, kes teeksid erinevaid töid ja tegevusi, kuid kel puudub sageli võimalus nende jaoks töötajaid palgata ning seetõttu on vabatahtliku tööd hakatud reklaamima ühe võimalusena teha midagi olulist, ühiskonda panustada ning kogu kogemusest ise õppida. Niisiis peaksid sellest tegevusest võitma nii kohalik kogukond, vabatahtlikud kui ka neid saatvad organisatsioonid.

2.3.1 Vabatahtlike turismi eripärad

Stephen Wearing (2002) väidab, et turistid naudivad oma puhkust kuniks see kestab, kuid igapäevaelu juurde tagasi pöördudes see kogemus unustatakse. Välismaale vabatahtlikku tööd tegema läinud inimesed soovivad, et kogemus oleks kasulik mõlemale osapooltele: vabatahtlikule endale ning sihtkohariigile (Wearing 2002: 1–3). Vabatahtliku kogemus on niisiis laiahaardelisem ning ka kestab kauem. Stephen Wearing arvab, et vabatahtlike turism annabki võimaluse ennast avastada ja saadud

kogemusest rohkem õppida kui tavalisest kahe kuni kolme nädalasest turismireisist (Wearing 2002: 9). Pekka Mustonen (2006: 163) toob oma uuritud kahe üsna vähe organiseeritud vabatahtlike projekti põhjal välja, et turistid tulevad sihtkohariiki ja lähevad nii nagu heaks peavad ning seetõttu on ka nende motiivid erinevad: on tõsise sooviga inimesed, kes soovivad panustada sealsesse ühiskonda kui ka inimesed, kes tegelevad pigem eneseotsingutega. AIESEC-i projektide puhul on tegemist selgelt organiseeritud tegevusega, mis olenevalt projektist kas õnnestuvad nii nagu plaanitud või mitte. Sellest hoolimata seovad osalejaid üldjuhul ühised väärtused ja arusaamad ning seetõttu on ka motiivid sarnasemad. Minu informantide vastustest võib järeldada, et AIESEC-i kaudu vabatahtlikuks minejaid huvitab peamiselt reisimine ja noortega tegelemine.

Vabatahtlike turism ei ole üheselt mõistetav, sest seda võib ka erinevalt kategoriseerida näiteks järgmiste tunnuste alusel: vabatahtliku töö pikkus, sihtkoha kaugus vabatahtliku elukohast, projekti teemade erinevus ja vabatahtliku motivatsioonid. Kõik eelmainitud aspektid muudavad iga konkreetse vabatahtlike turismi kogemuse teistest erinevaks. „Vabatahtlike turism on struktureerimata ja killustunud turismivorm,“ nagu kirjutab Mustonen (2006: 161).

Nagu enne mainitud, võib vabatahtlike turismi seostada ka seljakotiturismiga. Pekka Mustonen aga toob välja, et kuigi vabatahtlike turismil on tugevad seosed tänapäevase seljakotirändurlusega, teevad motivatsioonide erinevused neist erinevad turismivormid (Mustonen 2006). Sellest hoolimata seovad seljakotirändajaid ja välismaal vabatahtlikku tööd tegevaid inimesi sarnased motivatsioonid ning soov reisida massituristidest erinevalt (Ooi, Laing 2010: 191).

Vabatahtlike turismi keskseks ideeks on sihtkohas kohalikele suunatud positiivne mõju. Massiturismi on kritiseeritud just vastupidises mõjus, kuna massituristid käivad sihtkohtades sinna ise sageli midagi panustamata (Sin 2009: 481–482) – ka majanduslik tulu sihtkohale jääb sageli oodatust väiksemaks, seda näiteks *all inclusive* pakettide puhul, mille puhul teenib kasumit tihti hoopis reise korraldav rahvusvaheline suurkorporatsioon. Sihtkohariigis ei nähtagi vabatahtlikke tihti kui turiste (McGehee, Andereck 2009: 47) ja paljud vabatahtlikud ise samuti ei identifitseeri end turistidena (Mostafanezhad 2013: 1). Vabatahtlikud hoiavad tihti rohkem raha kokku ning

olenevalt organisatsioonist on nende eluase lihtsam ning kõikide aspektide juures on kaalutud kõige jätkusuutlikum variant, mis tihti eristab vabatahtlikke massituristidest. Samuti kestab vabatahtliku reis nn tavaturisti omast sageli kauem. Ei tohi aga unustada, et samamoodi nagu massiturist mõjutab kohalike igapäevaelu, teeb seda ka vabatahtlik. (McGehee, Andereck 2009: 47)

Vabatahtlike projektid on tavaliselt osalejatele tasulised. AIESEC Tartu projektide lepingutasu on 85 eurot. AIESEC-i liikmetele on tasu paarkümmend eurot soodsam. Tihti kulub raha kogu vabatahtliku tegevuse perioodil kokku rohkem, kui oleks alguses võinud arvata (Wearing 2002: 2). Üks minu informant tõi samuti välja, et tema jaoks oli see häirivaks faktoriks, kui palju peab vabatahtlik ise end projekti kestvuse ajal rahaliselt toetama. Intervjueeritava arvates on see paljude inimeste jaoks kindlasti üheks takistuseks minemaks tegema vabatahtlikku tööd välismaal.

Kui sa niigi annad endast midagi, et sa lähed vabatahtlikuks, siis see mis summat sa tegelikult ise pead kinni maksma, et kui nagu raske on teha vabatahtlike elu tegelikult jätkusuutlikuks, ehk siis, et nad peavad ise lihtsalt nii palju ressursse omama, et vabatahtlikud olla. (N, snd 1992, Tartu 2013)

Siinkohal ei mõelnud intervjueeritav kohustuslikku vabatahtliku projekti osalusmaksu, vaid projekti kestvuse ajal tekkinud jooksvaid kulusi, mida oli oodatust palju rohkem. AIESEC-i projektide puhul on tavaliselt majutus ja toit tasuta, kuid mida ka minu intervjueeritav ei maininud, on see, et enamik kulusi tekivad reisimise perioodil, mis ei ole sugugi kohustuslik.

2.3.2 Vabatahtlike turismi tüübid

Vabatahtlike turismi võib kategoriseerida kaheks suuremaks tüübiks: individuaalne ja grupiviisiline. Esimene neist kirjeldab ühte indiviidi, kes soovib minna organiseeritud vabatahtlikku tööd tegema või lihtsalt puhkuse ajal tegeleda vabatahtliku tegevusega.

Osadel juhtudel võib inimene oma soovil puhkuse ajal sihtkohariigis vähemal määral vabatahtliku tööga kokku puutuda, samuti võib juhtuda ka organiseeritud vabatahtliku töö projekti puhul, kus ühte paika saadetakse ainult üks vabatahtlik. Puhkuse ajal vabatahtliku tööga tegelemine võib toimuda üksinda. Grupiviisiline vabatahtlik töö toimub mitmete inimeste koostööna nagu näiteks minu ja mu informantide projektides. Grupiviisiline vabatahtlike turism on üldjuhul organiseeritud ning ette planeeritud. See tähendab, et välja on töötatud konkreetne projekt ja sellele otsitakse vabatahtlikke. Vabatahtlike turismi erinevaid projekte pakkuvaid organisatsioone on viimastel aastatel palju juurde tekkinud (Wearing, McGehee 2013: 123). Siin on palju erinevaid võimalusi, mis sõltuvad töö valdkonnast, sihtkohast, organiseerituse astmest. AIESEC-i vabatahtlikud projektid on organiseeritud ning ühes sihtkohas kohtuvad mitmed vabatahtlikud ja teevad koostööd. Koos minuga oli Ungaris veel kuusteist inimest muudest riikidest, kes osalesid samas projektis. Üheks motivatsiooniks vabatahtliku töö tegemisel on kindlasti teiste kultuuride kohta õppimine ning toimub nii vabatahtlike koduriikide eripärasuste jagamine kui ka sihtkoha riigi tundma õppimine. Minuga koos tegelesid sama projektiga veel inimesed Soomest, Poolast, Kreekast, Rumeeniast, Armeenias, Venemaalt, Itaaliast, Hong Kongist, Macaust, Taiwanist, Indoneesiast ja Malaisias.

Pekka Mustonen (2006) on kirjutanud ka vabatahtlike turismi uurimise probleemidest. Tema sõnul on selle turismivormi uurimine raskendatud, sest ühes sihtkohas on tavaliselt korraga vähe vabatahtlikke ning nendega kontakti saavutamine võib olla keeruline. Enamik tema uuritavatest jäid vanusevahemikku 20–30 aastat ning leidsid oma tee nendesse projektidesse üsna juhuslikult (Mustonen 2006: 161–163). Tegemist oli individuaalse vabatahtlike turismi kogemusega, kui üks inimene oma puhkuse ajal leiab, et võiks tegeleda ka vabatahtliku tegevusega. AIESEC-i projektide näol on tegemist aga kindlalt organiseeritud tegevuskavaga sihtkohariigis ning vabatahtlik läheb sinna kindla teadmisega, mis teda ees ootab. Mõned minu informandid tõid aga välja, et esialgsed projektid kahjuks ei õnnestunud ning üldiselt oli vaja vabatahtlikel ise endale tegevusi välja mõelda.

Esimesel nädalal ta [projektijuht] pani meid realselt seintele pilte joonistama. Joonistasime igasuguseid lilli ja liblikaid, see oli kogu asi, mis me tegime. Siis kaks nädalat niimoodi mõnel hommikul saime nagu realselt tööd teha ka. Ise nagu organiseeris meid ühte lasteaeda, kus me saime kuni 4-aastastega mängida seal. Aga kuna nad ei osanud üldse inglise keelt, siis /.../ Aga see oli suhteliselt minimaalselt. Põhimõtteliselt me siis reisisimegi või pidutsesime. (N, snd 1992, Tartu 2014)

Sellest näitest võib järeldada, et kui ka esialgne projektikirjeldus on hea, siis enne vabatahtlike saabumist ei ole kindel, kas see projekt üldse töötama hakkab. See näitab aga seda, et kuigi valitakse mingi organisatsiooni organiseeritud vabatahtliku töö projekt, sest nii on vabatahtlikule endale lihtsam ja kergem ning on kindlam tunne, ei tähenda see seda, et need projektid ka alati sada protsenti õnnestuksid. See aga omakorda viitab sellele, et nii organiseeritud kui ka individuaalne vabatahtlike turism võib õnnestuda või mitte õnnestuda. Samuti ilmestab see tõsiasja, et vabatahtlike turismist ei pruugi alati kõik osapooled võita ja tegemist võib olla projektiga, kus vabatahtlikukogemusest huvitatud noored said välismaale ja neid saatev organisatsioon sai kellegi kuhugi saadetud.

Mingit hirmu ei olnud, ma ütlesin ka kohe, et ma ei taha kaugemale minna, et ma tahan lähedale minna, et kui on mingi probleem saab koju tagasi tulla. Lühike ka, poolteist kuud ainult, nii et see oli siuke hästi hea esimene võimalus, et nagu mingi jalg vette pista ja vaadata, kuidas on. (N, snd 1992, Tartu 2014)

Osad informandid tõidki AIESEC-i projektide plussina välja selle, et tegemist on organiseeritud projektiga ning seetõttu on turvalisem ja kindlam teise riiki minna.

Sally Brown (2005) on vabatahtlikud jaganud kahte gruppi: ennekõike vabatahtlikku tööd teha soovivad ja eelkõige puhkust nautida soovivad inimesed. Rohkem vabatahtliku töö tegemist soovivad inimesed tegelevad justkui missiooniga. Nende

jaoks on olulisem end vabatahtliku tööga nii palju kui võimalik siduda ning turismipool jääb tagaplaanile. Vastandlik vabatahtlike turismi kogemus juhtub siis, kui vabatahtlikul on suurem soov niisama aega veeta ning vabatahtlik töö jääb tagaplaanile. Brown toob välja, et puhkusemotivatsiooniga vabatahtlikke on siiani vähem uuritud ning nende motiivid on hägusemad (Brown 2005: 480-481). Minu informantide peamiseks eesmärgiks oligi reisida ja nende motivatsioonid olid suurel määral seotud puhkamisega. Mõne autori arvates on vabatahtlik see, kes teeb oma tööd nende nimel, kes abi vajavad ning annab kõik oma ressursid selleks, et teisi aidata (Coghlan, Fennell 2009: 378). Vabatahtliku töö tegemise soov ja tegelik võimalus seda teha ei pruugi aga alati kokku langeda. Mõned minu informantidest tundsid muret selle pärast, et projektid ei olnud väga hästi organiseeritud ning seetõttu oli ka reaalselt tööd vähem. Nad pigem kurtsid liigse vaba aja pärast ning oleksid soovinud rohkem sealsesse projekti panustada. Sellest võib järeldada, et vahel ei ole vabatahtlik ise see, kes saab mõjutada projekti tegevust ning kui projektijuhid on mõne aspekti unustanud või liiga rutakalt plaani kokku pannud, siis võib projekt ka läbi kukkuda.

Selle [projekti] nimi oli Impact Weeks. Põhiliselt ma arvan, et ma võin sulle reisisest päris palju rääkida, sellepärast, et see projekt oli väga halvasti korraldatud, et me nagu kutsusime seda rohkem Impact Hour. Me töötasime ikka väga vähe seal. (N, snd 1992, Tartu 2014)

Ma tahaks midagi normaalset teha ka, sest meie projekt oligi mingi turismireis, et ma tahaks nagu teha reaalselt ka midagi ära rohkem. (N, snd 1992, Tartu 2014)

Minu vabatahtliku töö kogemus Ungaris oli eelsteeritud informantide omast erinev, sest meil oli kindel ajagraafik ning suvelaager toimus esmaspäevast reedeni. Meil ei tekkinud probleemi sellega, et oleks pidanud endale ise tegevusi välja mõtlema. Samuti korraldas kohalik AIESEC meile väljasõite teistesse linnadesse ning ülejäänud vaba aja veetsime samade õpilastega.

3. peatükk. Motivatsioonid ja identiteediloome

3.1 Motivatsioonid

Oluliseks küsimuseks minu töös on AIESEC Tartu liikmete välismaal vabatahtliku töö tegemise motivatsioon, seal saadud kogemused ning küsimus selle kohta, kas ja mil määral seostavad nad oma reisikogemust turismiga. Vabatahtlike turismi kogemus on kahepoolne protsess, mille käigus võivad ideaalis nii vabatahtlik ise kui ka need, kellele ta oma aega pühendab (Wearing 2002: 2). Kõige olulisem on aga isiklik kogemus, mille kaudu vabatahtlik saab midagi õppida ka enda kohta (samas). Alternatiivturismi üheks tähtsaks aspektiks on niisugune reisimine, mille käigus saadakse harjumuspärasest erinev, teistsugune turismikogemus (Stebbins, Graham 2004: 213–214). Tegemist on tavapärasest erineva lühiajalise tegevusega, mil käesolevat hetke seostatakse pigem vabadusega, mitte kohustustega (Koppel 2014: 41). Nii laiemalt turismi kui ka kitsamalt vabatahtlike turismi uurimise puhul on motivatsioon väga oluline aspekt (Brown 2005: 481, 484).

Vabatahtlike turismiga on altruistlike motivatsioone alati seostatud. Samas võivad vabatahtlike endi motivatsioonid olla nii altruistlikud, egoistlikud, individuaalsed kui ka sotsiaalsed. (Mustonen 2007: 97) Üldjuhul on turismi peetud pigem indiviidikeskseks, koguni egotsentriliseks nähtuseks (Mustonen 2007: 97), kuid altruistliku ja egoistliku motivatsiooni vahel võib olla õhkõrn piir. Turismi uurides on altruismi aspekt tihti kõrvale jäetud, sest traditsioonilist turismi omakasupüüdmatusega ei seostata (Mustonen 2007: 97–98). Pekka Mustonen (2007) on altruismist kõneldes toonud näite rikastest inimestest, kes vahetevahel annetavad mingitele organisatsioonidele raha. Ta seostab seda ka vabatahtlike turismiga, kus motivatsioonid ei ole kunagi täiesti selged, sest inimene võib teha head, kuid samal ajal saada sellest ise rohkem kasu kui need, keda ta aitab. Eesmärgiks võib olla näiteks enda imidži parandamine, mitte niivõrd isiklik tahe teha midagi head kellegi teise jaoks. (Mustonen 2007: 99) Vabatahtlike hulgas on nii neid, kes soovivad rohkem tööd teha ja ka neid, kes teevad seda vähem (samas: 111). Mitmed autorid on vabatahtlike turismi motivatsioone uurinud (Wearing 2002, Brown 2005, Mustonen 2007, Chen & Chen 2010) ning seetõttu on ka palju erinevaid

motivatsioonigruppidesse jagamise viise. Mina võtan motivatsioonide gruppidesse jagamisel eeskujuks Li Ju Cheni ja Joseph Cheni 2010. aasta artikli, kus mitmed põhjused kattuvad ka minu informantide välja toodud põhjustega. Autorid jagavad motivatsioonid kolme kategooriasse: isiklikud, sotsiaalsed ja muud (Chen, Chen 2010: 439–440). Minu intervjueeritavad töid selle artikli autorite uurimusega võrreldes välja väga sarnaseid motivatsioone ning alljärgnevalt analüüsin neid lähemalt.

3.2 AIESEC Tartu liikmete motivatsioonid

Informantidelt saadud motivatsioonide tulemused jagasin kolme suuremasse kategooriasse, võtteks eeskujuks eelmainitud jaotuse: isiklikud, sotsiaalsed ja muud põhjused (Chen, Chen 2010).

Üks intervjueeritav tõi välja, kuidas ta mõistab motivatsiooni üldiselt ja seda, mida ja miks inimesed oma tegevusteks valivad. Selle näitega põhjendas ta laiemalt vaadates ka vabatahtlike põhilisi motivatsioone: huvipakkuv tegevus ja meeldivad inimesed.

Mu üks tuttav tõi välja, et miks inimene üldse midagi teeb, et selline kolmnurk, kolm motivaatorit, ühes otsas on raha, ühes otsas on ägedad inimesed ja ühes otsas äge tegevus. Ja kui nendest kolmest kaks asja täidetud, siis on kerge motivatsiooni leida. Et kui sa raha ei saa, aga sind ümbritsevad lähedad inimesed ja see asi, mis sa teed meeldib sulle siis sa tahad seda teha. (N, snd 1991, Tallinn 2014)

Küsisin informantidelt ka nende vabatahtliku töö eelootuste kohta. Enamik vabatahtlikke tahavad sihtkohas suhelda nii teiste vabatahtlikega kui ka kohalikega ning see võib olla peamiseks motivatsiooniks, miks minnakse välismaale vabatahtlikku tööd tegema (Mustonen 2007: 111). Ka minu intervjueeritavad nimetasid oma eelootuses vabatahtlikule tööle välismaal soovi saada rahvusvahelist kogemust ning suhelda teiste vabatahtlikega ning kohalikega. See oli osade informantide jaoks ka väga oluliseks teguriks, et nad saavad vahetu kultuurikogemuse väga paljude erinevate maade rahvuste esindajatega suheldes.

Küsisin informantidelt ka, kas nad ise seostavad oma kogemust turismiga. Vähem vabatahtlikku tööd sisaldanud projektides osalenud informandid seostasid oma kogemust tugevamalt turismiga kui informandid, kelle projektides oli vabatahtlik töö intensiivsem. Enamiku informantide jaoks oli alguses võõristav kuulda sellist mõistet nagu vabatahtlike turism, sest nad ei näinud vabatahtliku töö tegemist välismaal kui ühte võimalikku turismitüüpi. See eest tõid aga enamik informante kindlalt välja, et nende soov oligi maailma näha ja avastada. Enamiku intervjuueeritavate arvates olid nad pigem kohaliku staatusega kui turistid. Alternatiivturismi tüüpide puhul on turisti mõiste kasutamist tihti nähtud negatiivselt, sest näiteks nii seljakotirändurid kui ka vabatahtlikud tahavad end „turisti“ staatusest pigem eraldada (Koppel 2014: 10).

Tahtsin teada ka oma intervjuueeritavate sihtkoha valikute põhjendusi, et veelgi ilmestada reisimise osakaalu vabatahtlike turismi projektides. Mõned informandid ütlesid, et nad ei valinud sihtkohta üldse, vaid sattusid täiesti juhuslikult kandideerima ning sihtkoht ei mänginud suurt rolli. Osad informandid ei saanud valituks nende soovitud riikide projektidesse ning seetõttu ei olnud nende jaoks oluline, mis riiki nad lähevad, sest valitud riiki ei saadud nagunii. Mitmed informandid olid aga kindlate sihtkohaelistustega ning põhjusteks toodi, et seal riigis ei ole nad veel käinud ja selle riigi ajalugu, kultuur ja eluolu on nende jaoks põnevad.

Tahtsin minna kas Portugali või Itaaliasse. Rumeeniat ma ei kaalunud üldse. Aga mulle alguses öeldi Itaaliast ei, ja siis ma otsisin põhimõtteliselt ükskõik mis projekti /.../. (M, snd 1992, Tartu 2014)

/.../ Kindlasti käin kunagi Aasias ära. Kindlasti lähen jah Aasiasse, Lõuna-Aasiasse. (N, snd 1992, Tartu 2013)

Kui küsisin intervjuueeritavatelt, et kuhu nad järgmine kord vabatahtlikku tööd tegema minna tahavad, oli kõigil kindel sihtkohaelistus (ka nendel, kes olemasoleva kogemuse

puhul riigi valikut tähtsaks ei pidanud).

3.2.1 Isiklikud põhjused

Chen ja Chen (2010) töid isiklike põhjuste all välja n-õ autentsema reisikogemuse, reisimishuvi ja enese proovile paneku soovi. Minu intervjueeritavate jaoks olidki suurem osa põhjuseid, miks välismaale vabatahtlikku tööd tegema mindi, isiklikud. Kõik intervjueeritud mainisid ühe väga olulise motivatsioonina soovi reisida. Enamik informante ütlesid, et põhiliseks sooviks oligi avastada maailma ning lühiajaliselt Eestist lahkuda. Mõni informant rõhutas eriti teise kultuuri tundma õppimist seelses kultuurikeskkonnas elades ning vahetu kogemuse saamist. Niisiis on tegemist sooviga kogeda sihtkohariigi kultuuri vahetult ning näha seda, kuidas inimesed oma igapäevaelu elavad.

Teistpidi tahtsin ma kohalikust kultuurist [Türgi] paremat pilti saada /.../ selle vabatahtliku kogemuse juures oli see, et ma olingi seal koolis, koos õpetajatega ja lastega ja sain kohalikku keelt praktiseerida. (N, snd 1991, Tartu 2014)

Eelpooltsiteeritud informandi jaoks oli väga oluline elada kohalike inimeste keskel ja saada osa nende kultuurist ja tavadest, mida tavapärasest (näiteks massi-) turismi harrastades ei ole tema arvates võimalik kogeda. Täpselt sama põhjuse tõi välja teine intervjueeritu, kes nimetas vabatahtlike turismi koguni „kõrgemaks turismivormiks“. Samamoodi vastandas üks teine informant vabatahtlike turismi tüüpilisele massiturismile.

K: Kas sa seda kogemust turismiga seostad?

V: Eks ta mingil määral on küll, aga mitte selles mõttes nagu me harjunud oleme, et oled hotellis ja vaatad ilusad vaatamisväärsused ära ja oled rannas. Kui turismi

mõelda selle all, et näha uut kultuuri siis ta kindlasti on, et sa näed kultuuri ikka väga palju ja mitmest vaatenurgast ja see on hästi põnev. (N, snd 1991, Tartu 2014)

Motivatsioonide puhul domineerisidki just reisimine ja huvitav sihtkoht, tegelik vabatahtlik töö, mida tegema mindi omas vähem tähtsust. Mõned informandid tõid ühe põhjusena seda tööd teha välja selle, et saaks Eestist välja reisida, sest soovivad midagi uut proovida ja kogeda.

Mul oli koguaeg see tahtmine, et ma pean suvel minema kuskile /.../. (N, snd 1992, Tartu 2014)

Aga ma ei tea, mul on nagu idee, et ma peaks tegema iga suvi nagu midagi uut [proovima] /.../. (M, snd 1990, Tartu 2014)

Eelpool tsiteeritud informantide jaoks on Eestis tavalise palgatöö tegemine vähem motiveerivam kui suhteliselt uuem ja põnevam tegevus välisriigis. Sellest saab järeldada ka, et peamiseks eesmärgiks oli reisida ja vabatahtliku töö sisu ei omanud suurt tähtsust, kuna vabatahtlikku tööd saaks teha ka Eestis. Alternatiivturismi tüüpide puhul ongi tihti tegemist kogemusega, kus mingi töö tegemine ei võrdu samaväärse töö tegemisega koduriigis (Koppel 2014: 41), näiteks ollakse välismaal nõus tegema tunduvalt vähenõudlikumaid töid ning seetõttu jääb töö paljude vabatahtlike jaoks muude kogemustega võrreldes välismaal olles sageli tagaplaanile.

Ma mõtlen, et ma parem küll teen selliseid [vabatahtlikku tööd] asju, mida ma nagu, millest ma tunnen huvi ja mis mulle lõpuks midagi annavad ka. Et kui ma mõtlen selle kogemuse peale, mida ma saan seal, kui lihtsalt, et töötada kuskil ettekandajana, et see asjade erinevus on väga suur. (N, snd 1992, Tartu 2014)

Koduriigis puudub põnevuse faktor, kuid sellest olenemata mainisid mitmed informandid, et nad on eelnevalt kodukohas ja koolides vabatahtliku tööga kokku puutunud, kes vähem ja mõni rohkem. Kuna kõiki intervjueeritavaid ühendab AIESEC Tartu, on nad kõik teistsuguse koduriigi sisese vabatahtliku tööga kokku puutunud. Mõne informandi jaoks sai välismaa avastamise vajadus kaaluvaks teguriks, et minna tegema vabatahtlikku tööd. Sellest võib taas järeldada, et tegelik vabatahtliku töö sisu ei olnud informandi jaoks oluline.

Ja see tahtmine välismaad avastada ka. See sai kaaluvaks. (N, snd 1992, Tartu 2013)

Üks informant, kes ise tegeleb AIESEC-s vabatahtlike koordineerimisega tõi välja, et AIESEC-i liikmete jaoks ongi vabatahtliku töö tegemise juures välismaal oluliseks aspektiks reisimine. Seda oodatakse ning kui vabatahtliku projekt on liiga tööine, siis ei kardeta ka hiljem selle üle kurta.

Ehk siis tavaliselt käiksegi vabatahtlikuks ootusega, et sa tegelikult saad ringi reisida ja näha. Ja kui näiteks ajakava on nii täistopitud, et sul ei ole vaba aega, siis inimesed on väga pettunud. (N, snd 1992, Tartu 2013)

Teiseks suureks isiklikuks motivatsiooniks minna välismaale vabatahtlikku tööd tegema oli enda proovile panek ning selle kaudu enda kohta juurde õppida ja isiklikult areneda. Tegemist võib olla ka nii öelda enesetõestamisega teistele, näiteks vanematele ja sõpradele (Koppel 2014: 78). Kuigi enesearengut nimetati motivatsioonina välismaale vabatahtlikuks minemise juures, avastasid vabatahtlikud oma sõnul sageli alles pärast tagasitulekut, et nad olid oma kogemusest midagi õppinud ning seeläbi ka isiklikult arenenud. Seetõttu võiks nimetada ühe motivatsioonina välismaale vabatahtlikku tööd tegema minnes ka enda proovile panemise soovi.

Alternatiivturismi erinevad vormid annavad inimestele võimaluse end mitmest küljest

arendada, end erinevates situatsioonides proovile panna ning selle kaudu leitakse julgus hiljem tagasi olles uutesse situatsioonidesse sattuda (Koppel 2014: 82). Ka mitmed minu informandid rääkisid, kuidas tänu sellele kogemusele tundsid nad, kuidas hiljem tagasi Eestis olles olid nad palju julgemad ja laiendasid oma mugavustsooni. Mõne jaoks oli see kogemus tõukeks ja kindluseks, et kui välismaal saadi iseendaga hakkama, siis peab kodus ka saama. Enamiku jaoks oli aga tähtsaim enesekindluse tõus ja teadmine, et nad on rohkemaks võimelised kui nad varem enda kohta arvasid.

Ehk et siis kui enne sinna minekut ma mõtlesin, et rahva ees esinemine on surm ja ma olen ka selline, et kui ma närvi lähen, siis ma lähen näost täiesti punaseks ja siis on täiesti paanika ja aju jookseb kinni. Siis pärast tagasi tulekut ei olnud nagu mingit vahet, kelle ees sa esined või kuidas sa räägid. (N, snd 1990, Tallinn 2014)

Kolmandaks isiklikuks motivatsiooniks teha välismaal vabatahtlikku tööd ning osalt ka olla organisatsiooniliige, oli arvamus selle kohta, et vabatahtlik tegevus ja pidev enese arendamine peaks olema ühe tudengi ja laiemalt inimese üheks oluliseks vajaduseks ja eesmärgiks. Mitmed informandid mainisid, et tehes vabatahtlikku tööd loovad nad endale tulevikuks parema võimaluse leida erialast tööd. Üks informant tõi välja ühe tänapäeva tudengi suurima probleemi, kuidas ennast teistest eristada ning välja paista:

Kõik saavad aru, et neil on töökogemust vaja. Edukad inimesed kuuluvad kuhugile organisatsiooni. (N, snd 1991, Tartu 2014)

Intervjueeritava arvates annab praktiline töökogemus tulevikuks rohkem võimalusi, eriti tänapäeval, kus näiteks ülikooli ühte eriala läheb õppima iga aasta mitukümmend noort. Minu jaoks oli vabatahtliku töö tegemine välismaal esmajoones isiklikuks kogemuseks, kuid saan aru informantide vaatest, et see võib tulevikuks kasulikuks töökogemuseks kujuneda.

3.2.2 Sotsiaalsed põhjused

Chen ja Chen (2010) tõid informantide sotsiaalsete põhjustena välja soovi panustada ühiskonda ja aidata sihtkohariiki ning kohalikke, soovi suhelda kohalike ning teiste vabatahtlikega, perekonna projektide puhul ka perekonnasuhete tugevdamise ning samuti tõid nad välja lähedaste julgustuse kui motivatsiooniteguri. Minu informantide puhul jäid sotsiaalsed põhjused pigem tagaplaanile. Osad informandid küll nimetasid soovi sihtkohariigis „midagi ära teha“ ja ühiskonda panustada, kuid ka need, kes seda ühe motivatsioonina välja tõid, jätsid selle pigem viimaste hulka. Eelkõige olid neil meeles isiklikud soovid ja põhjused, kuid need, kes nimetasid sotsiaalseid motivatsioone olid ka rohkem avameelsemad ja oma vabatahtlike turismi kogemuse enda jaoks rohkem läbi analüüsinud. Informandid, kes leidsid vabatahtlike projekti juhuslikult ega süvenenud sihtkohariigi valimisse väga põhjalikult, ei nimetanud ka ühiskonda panustamist ühe motiivina. Niisiis võin järeldada, et nende jaoks oli tähtsam isiklik eneseareng ning vajadus teha midagi uut ja põnevat.

Mitmed autorid on uurinud töötamise ja vaba aja veetmise seoseid just vabatahtlike turismi puhul (Mustonen 2007, Tomazos & Butler 2009). Toetudes sotsiaalmajandusteadlasele Gary Beckerile, väidab Pekka Mustonen, et „altruist on keegi, kes on valmis vähendama oma tarbimist selle nimel, et teiste oma tõsta“ (Mustonen 2007: 98). Samuti on ta rõhutanud, et vabatahtlike turismi üks olulisemaid aspekte ongi reisimine ning see on omakorda tugevalt seotud tarbimisega (samas: 105). Sellest aga võib järeldada, et välismaal töötav vabatahtlik ei pruugi alati olla väga altruistlike kalduvustega, sest üks osa tema kogemusest on alati seotud turismiga, isegi kui vabatahtlik seda ise ei pruugi märgata.

Et see on pigem nagu selline reis, kus sa annad midagi tagasi ühiskonnale, aga sa ka saad ringi sõita. (N, snd 1992, Tartu 2013)

Seda kinnitas ka ühe informandi ütlus, et vabatahtlike turism on reis, kus saab teha midagi ühiskonnale kasulikku ja „tagasi anda“, kuid selle lahutamatuks osaks on ka

reisimine. Niisiis on töötamine ja vaba aja veetmine omavahel põimunud ning minu informantide sõnul vabatahtlike turismi puhul mõlemad olulisteks faktoriteks. Üks informant tõi küll välja omakasupüüdmatult ühiskonda panustamise vajaduse. Tema arvates on igasugune ühiskonda panustamine äärmiselt vajalik nii kodukohas kui ka välismaal.

Ühiskonda panustamise vajadus, et teed midagi head ja saad sellist altruistlikku mõnutunnet. (N, snd 1991, Tartu 2014)

Eelsteeritud informandi arvates on vabatahtliku töö tegemine ühiskonnale vajalik ja kasulik ning tegija tunneb, et ta on teinud midagi head. Tema arvates on igasugune vabatahtlik töö igal pool äärmiselt vajalik, mitte ainult välismaal. Enamik informante siiski ühiskonda panustamise põhjust oma motiivide hulgas välja ei toonud. Seda mainiti vaid siis, kui küsisin üldiselt inimeste motivatsioonide kohta vabatahtlikku tööd teha.

3.2.3 Muud põhjused

Chen ja Chen (2010) tõid informantide muude põhjustena välja teistsugusema kogemuse saamise, aja ja raha olemasolu, et vabatahtlikku tööd välismaal teha ning erinevate organisatsioonide liikmete missioonitunde. Minu intervjuueeritavad muid põhjuseid peale isiklike ja sotsiaalsete väga välja ei toonud. Üks informant mainis küll teistsugusema põhjusena soovi võtta aeg maha ning selle lühiajalise kogemuse jooksul välja mõelda, millega ta tegelikult edasi tegeleda sooviks.

See sügissemester enne kui ma läksin ja see suvi ka enne seda, see oli nagu selline hästi tihe ja mul ei olnudki hetke, kui ma oleks saanud olla niisama ja mõelda. Sellest tekkis mulle tunne, et korraks tahaks minna eemale, et natukene saada

eemale ja asju läbi mõelda enda jaoks. See oli see lõpuks eemale minek. (N, snd 1991, Tallinn 2014)

Mõned informandid nimetasid veel vabatahtliku töö tegemist välismaal „teistsuguseks“ kogemuseks ja võtaksid sellest veel osa. Niisiis väärtustavad mu informandid oma saadud kogemust ja peavad seda oluliseks.

Ma läheksin, kaaluksin võib olla teist projekti või organisatsiooni, mis on pikem, aga läheks ikka, sest see [vabatahtlik töö välismaal] annab teistsuguse kogemuse. (N, snd 1991, Tartu 2014)

Nõustun eeltsiteeritud informandiga, sest vabatahtlik töö välismaal andis tõesti hoopis teistsugusema kogemuse, kui näiteks Eestis lihttöö tegemine või ka sarnase töö tegemine Eestis. Mina pean saadud kogemust äärmiselt oluliseks, sest selle käigus avastasin enda kohta omadusi, millest enne ei teadnud ning samuti sealne käik muutis minu vaadet vabatahtlikule tööle. Vabatahtlik töö välismaal ei olegi enamiku jaoks otseselt elumuutev kogemus, kuid mitmed informandid mainisid, et see kogemus oli tõukeks tegema kas olulisi elumuutvaid otsuseid või leidma arusaamise, millega nad edaspidi tegeleda soovivad või millise tegevusega enam kindlasti kokku puutuda ei taha.

3.3 Identiteediloome

Uurijate lähenemine identiteedi küsimustele on viimastel aegadel palju muutunud ning identiteeti ei nähta enam staatilise, vaid pigem muutuva ja dünaamilisena (Leete 2012: 7). Tänapäeval ei saa enam rääkida ainult „keele-territooriumi-pärimuse“ identiteedist. Alates 1960. aastatest on hakatud otsima alternatiivseid identifitseerimise võimalusi. Siinkohal on aga järgmiseks keeruliseks aspektiks tõsiasi, et inimeste identiteediloome toimub maailma eri regioonides erinevalt. Lääne liberaalsed riigid annavad inimestele

vabaduse konstrueerida oma identiteeti, kuid käesoleval sajandil on veel mitmeid regioone, kus inimestel on üks kindel identiteet, olgu see siis mõjutatud keelest, religioonist või territooriumist. (Kuutma 2008: 25)

Identiteedil on kaks tasandit: üksikindiviidi eneseteadvus ja kollektiivne rühmaidentiteet. Üksikindiviidi puhul saab rääkida enese-määratlusest, mis on mõjutatud indiviidi isikupärastest omadusest. Rühmaidentiteedi puhul on tegemist ühise omaduse põhjal grupeerunud inimestega, kes seostavad end mingi faktori olemasolul teistega. (Kuutma 2008: 18) “Identiteete luuakse erinevuste sees ja nende kaudu“ (samas: 19). Samuti on identiteediloome puhul oluline see, mis jääb väljapoole ehk on vastandiks (samas: 19–20). Iga inimese identiteet koosneb paljudest erinevatest tunnustest, nii püsivatest kui ka muutuvatest. Püsivate tunnuste alla loetakse sugu, kultuurilist tausta, rassi või etnilisust. Muutuvad tunnused aga kujunevad välja aja jooksul ja on näiteks isiklikud eelistused, huvialad ja isiklikud suhted. Viimased neist mõjutavad kõige rohkem inimeste valikuid teha erinevaid tegevusi ja sedakaudu ka muuhulgas nende isiklikku turismikogemust. (Bond, Falk 2013: 431) Niisiis on kõigi vabatahtlike kogemused ja nende arvamus nende kogemuse tähtsusest erinevad.

Identiteet on miski, mis muutub oluliseks siis, kui inimene ei tea enam, kuhu ta kuulub ja kui soovitakse pääseda teadmatusesse (Bauman 1996: 19). Oma identiteeti saab inimene näiteks luua reisides ja uut avastades. Inimene võtab vastu otsuse reisida eelkõige mõeldes, mida ta sellest eelolevast kogemusest juurde saada võiks. Turisti jaoks on põhiline kogeda midagi uut vastukaaluks argisele elule, kuid samuti on oluliseks teadmiseks võimalus iga hetk koju pöörduda. Uus ja põnev kogemus võib pikemaajalise kestvusega muutuda argiseks ning seetõttu on teadmine selle lühiajalisusest inimese jaoks reisides oluliseks teguriks. Teadmine, et uus avastatud paik ja kohalikud ei muutu järjekordseks rutiiniks ja argieluks, on reisimise üheks plussiks. (samas: 29–30) Reisimine ei toimu vaid geograafilisest aspektist vaadatuna vaid samuti ka inimese enda jaoks sisemiselt. Olenemata inimtübist ja sihtkohast, toimub reisimisel kohtumine „teisega“ ja seekaudu enda avastamine. (Galani-Moutafi 2000: 205) Eraldumine tavapärasest argielust on heaks viisiks end avastada ja oma identiteeti tugevdada (Wearing 2002: 10).

Kogemus ja seekaudu oma identiteedi loomine on suuresti mõjutatud sotsiaalsetest

suhetest ja kultuurivahetuse toimumisest (McIntosh, Zahra 2007: 550). Kohalikega suhtlemine ja teiste vabatahtlikega ühiselt koos tegevuste tegemine on vabatahtlike jaoks oluliseks aspektiks kogu kogemuse juures (Wearing 2002: 99). Mitmed informandid mainisid kõneldes oma eelootusest vabatahtlikule tööle just nii kohalikega kui ka teiste vabatahtlikega suhtlemist. Küsisin informantidelt, kas nad teeksid veel vabatahtlikku tööd ja kõik olid positiivselt meelestatud ja nõustusid, kuid mõned informandid ei sooviks samasugusest projektist enam osa võtta, sest need konkreetsed teised vabatahtlikud ja õpilased said lähedasteks ning neid ei soovita järgmistega asendada.

Ikka on see tunne, et ma ei tea, et need on need minu inimesed ja nendega tahaks veel koos olla. /.../ (N, snd 1991, Tartu 2014)

Olen eeltsiteeritud informandiga nõus, sest ka ma ise võib olla ei sooviks samalaadset vabatahtliku tööd enam teha, sest need inimesed, kellega sai seda suvelaagrit korraldatud on asendamatud.

Minu jaoks olidki hästi olulised just need inimesed, kellega koos ma korraldan seda suvelaagrit. /.../ Need kellega koos ma seda tööd tegin, mitte just see, et ma seda tööd tegin. (N, snd 1992, Tartu 2013)

Kuulumisvajadus, et kogukonnatunne, et kõik tahavad olla kokku kuuluval kursusel või leida endale mingi muu koht, kuhu kuuluda. (N, snd 1991, Tartu 2014)

Olenemata tänapäeva valikuvabadusest konstrueerida oma identiteet, on grupikuuluvustunne siiski üheks peamiseks ajendiks, miks inimesed näiteks vabatahtliku projektist osa võtavad. Minu intervjueeritavate puhul tuli välja, et kogemuse üheks oluliseks osaks oligi tunda end kuuluvat mingisse gruppi.

Minu informantide jaoks on vabatahtlike turismi kogemuse ajal tekkinud sotsiaalsed suhted teiste vabatahtlike ja kohalikega väga olulised. Mitmed informandid mainisid, et kogemuse ajal tekkinud suhted on siiani tugevad ja omavahel vahetatakse e-maile, kirju ja käiakse üksteisel võimaluse korral külas. Niisiis võib väita, et identiteediloo protsessi puhul on sotsiaalsed suhted olulisel kohal ning vabatahtlike turismi kogemusest saadud kultuurivahetuse käigus kujunes ka minu informantide identiteet.

Valene Smith (1989) on välja toonud arvukuselt, eesmärkide ja sihtkohariigiga kohanemise võimete järgi seitse turistitüüpi. Kuigi Smith ei maini oma turismitüüpides eraldi vabatahtlike turismi, on ta seda ilma mainimata välja toonud ideaalse vabatahtliku turistitüübi. Ideaalis peaks vabatahtlik olema Smithi mõistes „avastaja“, kes täielikult kohaneb sihtkohariigi traditsioonidega ning elab koos kohalikega ja võtab osa nende igapäevastest tegevustest. (Smith 1989: 11–12) Tegelikuses see alati nii ei ole, sest võõras keskkonnas elades on inimene siiski turist ning ta näeb ümbritsevat läbi „turistipilgu“, mis erineb nende pilkudest, kelle jaoks on tegemist kodukohaga (Urry 1990).

Minu informantide hulgas oli nii neid, kes arvasid end turistide hulka ja ka neid, kes turismiga mingisugust seost ei näinud. End mitte turistina tundnud informandid tõid ühe põhjusena välja keskkonna omaksvõtu ehk vabatahtlik oli seal juba piisavalt kaua elanud ning tundis end juba koduselt. Sellest võib järeldada, et sihtkohta minnes tundsid nad end turistidena, kuid aja möödudes muutus asupaik neile tuttavamaks ning see läbi kadus ka iseenda turistina tunnetamine. Oma kogemusele tagasi mõeldes võin sama järeldada. Esimestel nädalatel oli sihtkohas kõik uus ja huvitav ning koos teiste vabatahtlikega käisime linnas ringi uudistamas, kuid hiljem iga päev ühte ja sama marsruuti pidi koolimajja sõites tekitas see rutiini ning esialgne tugev turisti tunne kadus. Niisiis osad informandid identifitseerisid end sihtkohariigis turistidena ning osad mitte.

Ma ei tea. Väga vist mitte. Ma olin --. Ma ei käinud turistina ringi seal [Itaalias], ma ei tundnud ennast turistina. Et ma ikkagi tundsin, et ma olin niivõrd kaua seal,

et see kohalik linn sai mul kodulinnaks seal ja ma tundsin ennast mugavalt seal ja ma pigem nagu elasin seal, kui olin turist. (N, snd 1992, Tartu 2014)

Osad informandid seostasid aga oma kogemust tugevalt turismiga ning ütlesid, et teadvustasid oma turisti staatust terve seal elamise perioodi vältel.

Mitmed informandid mainisid, et erinevate kultuuridega välismaal koos töötades hakkasid nad rohkem väärtustama Eestit ja eestlust, sest teiste rahvustega suheldes puudub ühine kultuuriruum ja seega ei ole miski „iseenesestmõistetav“.

Multikultuurses keskkonnas [elamisel ja töötamisel] on takistuseks see, et miski ei ole iseenesestmõistetav. (N, snd 1991, Tartu 2014)

Enamik intervjuueeritavatest tõid välja erinevusi koduriigi ja sihtkohariigi vahel ja tihti leidsid nad sihtkohariigi kohta just negatiivseid aspekte, samas osad informandid tõid sihtkohariigi kohta välja ka ainult positiivseid aspekte. Siiski võib järeldada, et mitmel informandil muutus vabatahtlikuna töötamise perioodi jooksul arvamus Eestist ja mitu neist mainisid, et teistest kultuuridest pärit vabatahtlikega leiti aja möödudes aina rohkem erinevusi. Seega jäi individuaalne identiteet seal elatud ja töötatud aja jooksul osade informantide jaoks tagaplaanile ja esile kerkis rahvuslik grupiidentiteet – eestlased.

Siis tema [itaallane] tegi näiteks Eesti kulul nalja ja tema ei saanud aru, et see oli tegelikult haavav nali. See võis olla tingitud sellest, et nende riigis on see normaalne, selline huumor, nad ei võtagi südamesse, et nad ongi tögavamad. Või siis lihtsalt see, et tegelikult ikkagi näitas sellega oma üleolekut. /.../ Mina kui eestlane olin selle peale solvunud ja sulgusin endasse, ei tahtnud temaga suhelda. (N, snd 1992, Tartu 2013)

Eelsteeritud informandi jaoks oli teise rahvuse esindaja käitumine arusaamatu ning kultuurilised erinevused küündisid nii kaugele, et tekkis konfliktsituatsioon. Enamik informante aga kultuuride erinevustest tingitud konflikte välja ei toonud ning nende jaoks ei omanud rahvusküsimus suuremat tähtsust.

Eks mingeid draamasid ikka oli, aga ma arvan, et seda tuleb Eestis ka ette. (N, snd 1992, Tartu 2014)

Eelsteeritud informant mainis, et arusaamatusi juhtus vabatahtlike vahel ikka, kuid see ei ole ainult tingitud kultuuridevahelistest erinevustest.

Ma leidsin, et kui juba Ungari on selline pähkel, et siis see reisimine ei ole tegelikult nii kerge asi. Ja kindlasti muutis mind sellise kultuurilise arusaamise koha pealt, kui palju tegelikult kultuuriline taust mõjutab seda, mis inimesega on tegemist. (N, snd 1992, Tartu 2013)

Eelsteeritud informant mainis, et vabatahtliku töö tegemise kogemus välismaal muutis tema arusaama reisimisest ja erinevate rahvus- ja kultuuriesindajatega suhtlemisest. Enne vabatahtlikuks minemist ei osanud ta näha võimalike probleemkohti teiste rahvusesindajatega suhtlemises, kuid see kogemus avardas tema maailmapilti ning nüüd arvab ta, et olenemata sihtkohariigi lähedusest koduriigile ei saa eeldada, et kultuurist tingitud konflikte ei tekiks.

Kokkuvõte

Igasugune vabatahtlik töö on tänapäeval palju kajastatud, kuid varasemalt ei ole Eestis otseselt vabatahtlike turismi etnoloogilises perspektiivis uuritud. Käesoleva bakalaureusetöö eesmärgiks oli uurida tudengiorganisatsiooni AIESEC Tartu liikmete motiive minna välismaale vabatahtlikku tööd tegema ning keskendus nende kogemustele. Minu töö uurimisküsimusteks oli analüüsida AIESEC Tartu liikmete motiive vabatahtliku töö projektist osa võtmisel, nende vabatahtlike turismi kogemust; kui oluliseks osaks oma identiteedis nad seda peavad ning kui oluline oli reisikogemus nende vabatahtlikutöös. Vabatahtlike turismi mõiste viitab vabatahtliku töö tegemisele välismaal. Analüüsisin teoreetilise materjali valguses informantide motivatsioone ja kogemuse kaudu toimunud identiteediloomet. Samuti pöörasin tähelepanu informantide reisikogemustele ning uurisin, mil määral nad seostavad oma kogemust turismiga.

Esimeses peatükis kirjeldasin kasutatud meetodit – poolstruktureeritud intervjuud ning samuti informante ja intervjuusituatsioone. Intervjuud viisin läbi kümne AIESEC Tartu liikmega, kellel on vabatahtliku töö kogemus välismaal. Tõin töös läbivalt sisse ka oma isiklikku vabatahtlike turismi kogemust, kuid ise vabatahtlikuna Ungaris viibides ma osalusvaatlust ei teinud ning seetõttu moodustavad töö empiirilise materjali minu läbiviidud intervjuud. Samuti andsin ülevaate tudengiorganisatsioonist AIESEC ja nende haridusteamalistest vabatahtlike projektidest, sest kõiki minu informante seovad nii sama organisatsioon kui ka selle haridusteamalised projektid.

Teises peatükis keskendusin turismi kui nähtuse ajaloole, turismi uurimisele antropoloogias nii välismaal kui ka Eestis ning andsin ülevaate vabatahtlike turismi nähtusest tänapäeval. Tõin välja vabatahtlike turismi eripärad ning kõrvutasin seda alamtüüpi teiste (alternatiiv) turismi tüüpidega. Vabatahtliku töö tegemine välismaal annab informantide sõnul teistsuguse turismikogemuse. Erinevad vabatahtlike turismi kogemused võivad erineda üksteisest näiteks kestvuse, organiseerituse taseme või eesmärgi poolest.

Kolmandas peatükis analüüsisin teoreetilisele materjalile toetudes informantide vabatahtliku töö tegemise motivatsioone ja kogemust. Tõin välja informantide peamised

motiivid välismaale vabatahtlikuks minemisel ja analüüsisin nende vabatahtlikutöö ja reisimiskogemuse osakaalu. Informantide jaoks oli peamiseks motiiviks välismaale vabatahtlikku tööd tegema minna reisimisvõimalus ja huvi teiste kultuuride vastu ning vabatahtliku töö tähtsus jäi pigem tagaplaanile. AIESEC-i projektid rõhuvadki pigem kultuurivahetusele ning noortele välismaale mineku võimaluse andmist. Kõik informandid pidasid vabatahtliku töö kogemust välismaal oluliseks osaks oma identiteedis ning enamiku jaoks oli reisikogemus kõige tähtsam eesmärk. Mitmed informandid tõid välja, et vabatahtlik töö välismaal avardas nende maailmapilti ning saadud kogemusest õpiti nii enda kui teiste kohta.

Käesolev bakalaureusetöö keskendus vaid tudengiorganisatsiooni AIESEC liikmete vabatahtlike töö kogemustele ja seetõttu kajastasin vaid organiseeritud lühiajalisi projekte. Mind huvitas ka, kas ja mil määral seostasid informandid oma kogemust turismiga, sest ise 2012. aastal Ungaris vabatahtlikuna töötades, ma seda ei teinud. Need informandid, kelle projektid hõlmasid vähem vabatahtlikku tööd, said rohkem reisida ning seetõttu seostasid end turistiga. Need informandid aga, kelle projektid olid tihedama graafikuga ja reisimisvõimalusi vähem, oma kogemust turismiga väga ei seostanud.

Võimalusi, kuidas sellele teemale edaspidi läheneda, on mitmeid. Oma töös käsitlesin vaid AIESEC Tartu liikmete vabatahtliku töö kogemust välismaal. Kindlasti oleks huvitav viia läbi intervjuud samade vabatahtlikega enne ja pärast vabatahtliku töö kogemust välismaal, et saada põhjalikum ülevaade nende motiividest ja näha, kuidas ja kas nende vaated on hiljem erinevad. Leian, et tulevikus võiks ühe uurimismeetodina kasutada ka osalusvaatlust või läheneda teemale autoetnograafiliselt.

Summary

Volunteer Tourism: Motivations and Identity Building

Volunteer tourism is different from many other types of tourism in terms of duration, level of organizing as well as in general purpose. It is a phenomenon that has not yet been researched from an ethnological perspective in Estonia. The aim of this Bachelor's thesis was to study the motives of the members of AIESEC Tartu in terms of volunteer tourism, focusing on their personal experiences. The research questions were set to analyse the motives of the members of AIESEC Tartu when they were taking part in volunteer projects abroad (mostly in different European countries). My goal was to study how important the experiences of volunteer work and travelling are in the informants' identity building. Informants' motivations and identity building were analysed according to the chosen theoretical framework dealing with tourism motivations and identity. In addition, their narratives of the travelling experiences were analysed and whether they associated their volunteer work abroad with tourism.

The Bachelor's thesis is based on semi-structured interviews with ten members of the student organization, AIESEC Tartu. Therefore, focus was only on organised and short-term projects. The main motives of the students for doing volunteer work abroad were primarily the chance to travel as well as their interest in other cultures. It can be said that the act of actual volunteer work was far less mentioned as a main motivation, although it could have been taken for granted. Informants whose projects included less actual volunteer work travelled more in their respective destinations and also associated themselves more with tourists. The interviewed volunteers whose projects had an intense schedule and who had less time for travelling, did not associate themselves and their activities with tourists and with tourism. In terms of the possible future research, comparative research could be undertaken of comparing students' motives before and after the experience of volunteer tourism.

Kasutatud allikad ja kirjandus

Allikad

N, snd 1992, intervjuu 20.12.2013 Tartu

N, snd 1991, intervjuu 10.01.2014 Tartu

N, snd 1992, intervjuu 15.01.2014 Tartu

N, snd 1992, intervjuu 17.01.2014 Tartu

N, snd 1991, intervjuu 12.02.2014 Tartu

M, snd 1992, intervjuu 18.02.2014 Tartu

N, snd 1991, intervjuu 26.02.2014 Tallinn

N, snd 1990, intervjuu 28.02.2014 Tallinn

M, snd 1990, intervjuu 06.03.2014 Tartu

N, snd 1991, intervjuu 07.03.2014 Tartu

Kirjandus

Andereck, Kathleen, Nancy Gard **McGehee**, Seungwoo **Lee**, David **Clemmons** 2011. Experience Expectations of Prospective Volunteer Tourists. – *Journal of Travel Research*, Vol 51 (2), pp 435–451

Bardone, Ester 2013. *My Farm is My Stage: A Performance Perspective on Rural Tourism and Hospitality Services in Estonia*. Doktoritöö. Juhendajad: Art Leete, Peeter Torop. Tartu: Tartu Ülikool

Bauman, Zygmunt 2011. From Pilgrim to Tourist – or a Short History of Identity. – Stuart Hall, Paul du Gay (toim). *Questions of Cultural Identity*. London, California, New Delhi, Singapore: SAGE Publications Ltd.

- Bond, Nigel, John Falk** 2012. Tourism and Identity – Related Motivations: Why am I here (and not there)? – *International Journal of Tourism Research*, Vol 15, pp 430–442
- Brown, Sally** 2005. Travelling with a Purpose: Understanding the Motives and Benefits of Volunteer Vacationers. – *Current Issues in Tourism*, Vol 8 (6), pp 479–496
- Burns, Georgette Leah** 2004. Anthropology and Tourism: Past Contributions and Future Theoretical Challenges. – *Anthropological Forum*, Vol 14 (1), pp 5–22
- Chen, Li-Ju, Joseph S. Chen** 2010. The Motivations and Expectations of International Volunteer Tourist: A Case Study of „Chinese Village Tradition“. – *Tourism Managemant*, Vol 32, pp 435–442
- Clifford, James, George E Marcus** 1986. *Writing Culture: the Poetics and Politics of Ethnography*. Berkeley: University of California Press
- Coghan, Alexandra, David Fennell** 2009. Myth or Substance: An Examination of Altruism as the basis of Volunteer Tourism. – *Annals of Leisure Research*, Vol 12 (3-4), pp 377–402
- Coghan, Alexandra, Margaret Gooch** 2011. Applying a Transformative Learning Framework to Volunteer Tourism. – *Journal of Sustainable Tourism*, Vol 19 (6), pp 713–728
- Davies, Charlotte Aulle** 2006. *Reflexive Ethnography: A Guide to Researching Selves and Others*. London, New York: Routledge
- Jafari, Jafar (toim)** 2000. *Encyclopedia of Tourism*. London, New York: Routledge
- Gillham, Bill** 2005. *Research Interviewing: The Range of Techniques*. Maidenhead: Open University Press
- Graburn, Nelson** 1989. Tourism: The Sacred Journey. – Valene L. Smith (toim). *Hosts and Guests. Anthropology of Tourism*. Philadelphia: University of Pennsylvania Press
- Gyr, Ueli** 2010. The History of Tourism: Structures on the Path to Modernity. – European History Online (RGO), published by the Institute of European History (IEG), Mainz 2010-12-03. <http://www.ieg-ego.eu/gyru-2010-en> (kylastatud 12.04.2014)

- Hunt**, Kaia-Kaire 2009. *Minu Nepaal: muinasjutte Himaalaja jalamilt*. Tallinn: Petrone Print
- Jakubiak**, Cori 2012. “English for the Global”: Discourses in/of English-language Voluntourism. – *International Journal of Qualitative Studies in Education*, Vol 25 (4), pp 435-451
- Kaaristo**, Maarja, Risto **Järv** 2012. Our Clock Moves at a Different Pace. The Timescapes of Identity in Estonian Rural Tourism. – *Folklore. Electronic Journal of Folklore*. Vol 51, pp 109– 132
- Koppel**, Helleka 2014. *Kodus ja võõrsil ning vahepeal – Eesti seljakotirändurid Austraalias*. Magistritöö. Juhendajad: Art Leete, Maarja Kaaristo. Tartu: Tartu Ülikool
- Kuutma**, Kristin 2008. Küsimusi identiteedist – teoreetilisi trajektoore kultuuriuuringus. – *Paar sammukest XXIV*. Eesti Kirjandusmuuseumi aastaraamat, lk 15–28
- Kängsepp**, Liis 2010. *Minu Argentina: vabatahtlikuna getos*. Tallinn: Petrone Print
- Kängsepp**, Liis 2011. Elamise kunst, volunturism? – *Hea kodanik*, nr 2, lk 20–21
- Laherand**, Meri-Liis 2010. *Kvalitatiivne uurimisviis*. Tallinn: OÜ Sulesepp
- Leete**, Art 2012. Introduction: Dynamic Perspectives of Identity Politics. – *Journal of Ethnology and Folkloristics*. Vol 3, pp 7–14
- McGehee**, Nancy **Gard**, Kathleen **Andereck** 2009. Volunteer Tourism and the „Voluntoured“: the case of Tijuana, Mexico. – *Journal of Sustainable Tourism*, Vol 17 (1), pp 39–51
- McIntosh**, Alison J, Anne **Zahra** 2007. A Cultural Encounter through Volunteer Tourism: Towards the Ideals of Sustainable Tourism? – *Journal of Sustainable Tourism*, Vol 15 (5), pp 541–556
- Mostafanezhad**, Mary 2013. Locating the Tourist in Volunteer Tourism. – *Annals of Tourism Research*, Vol 43, pp 150–169

- Mustonen**, Pekka 2006. Volunteer Tourism: Postmodern Pilgrimage? – *Journal of Tourism and Cultural Change*, Vol 3 (3), pp 160–177
- Mustonen**, Pekka 2007. Volunteer Tourism – Altruism or Mere Tourism? – *Anatolia: An International Journal of Tourism and Hospitality Research*, Vol 18 (1), pp 97–115
- Nuñez**, Theron A. Jr. 1963. Tourism, Tradition and Acculturation: Weekendismo in a Mexican Village. – *Ethnology*. Vol 2 (3), pp 347–352
- Olev**, Kirsika 2010. *Ärgata tiivavihina peale: matkaja kogemuse kujunemine läbi meelte*. Bakalaureusetöö. Juhendajad: Maarja Kaaristo, Aet Annist. Tallinn: Tallinna Ülikool
- Ong**, Faith, Michael **Pearlman**, Leonie **Lockstone-Binney**, Brian **King** 2013. Virtuous Volunteer Tourism: Towards a uniform code of conduct. – *Annals of Leisure Research*, Vol 16 (1), pp 72–86
- Ooi**, Natalie, Jennifer H. **Laing** 2010. Backpacker Tourism: Sustainable and Purposeful? Investigating the overlap between backpacker tourism and volunteer tourism motivations. – *Journal of Sustainable Tourism*, Vol 18 (2), pp 191-206
- Sing**, Harnng Luh 2009. Volunteer Tourism – “Involve me and I will learn”? – *Annals of Tourism Research*, Vol 36 (5), pp 480–501
- Smith**, Valene 1989. Introduction. – *The Hosts and Guests. Anthropology of Tourism*. (Ed. Valene Smith). Philadelphia: University of Pennsylvania Press
- Stebbins**, Robert A, Margaret **Graham** 2004. *Volunteering As Leisure / Leisure As Volunteering*. Wallingford, Cambridge MA: CABI Publishing
- Suu-Peica**, Sigrid 2010. *Minu Horvaatia: varjupaik Kotkasaarel*. Tallinn: Petrone Print
- Tomazos**, Kostas, Richard **Butler** 2009. Volunteer Tourism: The New Ecotourism? – *Anatolia: An International Journal of Tourism and Hospitality Research*, Vol 20 (1), pp 196-212
- Urry**, John 1990. *The Tourist Gaze*. London: Sage

Võsu, Ester; Maarja **Kaaristo** 2009. An Ecological Approach to Contemporary Rural Identities: The Case of Tourism Farms in South-East Estonia. – *Journal of Ethnology and Folkloristics*. Vol 3, pp 79–94

Wearing, Stephen 2002. *Volunteer Tourism: Experiences That Make a Difference*. Wallingford, Cambridge MA: CABI Publishing

Wearing, Stephen, Nancy Gard McGehee 2013. Volunteer tourism: A review. – *Tourism Management*, Vol 38, pp 130–140

Veebileheküljed

AIESEC 2014 = <http://www.aiesec.org/> (külastatud 04.04.2014)

WTO 2014 = <http://media.unwto.org/> (külastatud 12.04.2014)

Lisa 1: Välitöö intervjuukava

Vastaja isikuandmed

- nimi (sugu)
- sünniaeg
- elukoht

Küsimused

AIESEC

1. Kuidas olete seotud AIESEC-i organisatsiooniga?
2. Kust Te kuulsite AIESEC-i organisatsioonist?
3. Kuidas Te kirjeldaksite AIESEC-i organisatsiooni? Mis on selle organisatsiooni eesmärgid, töömotiivid?
4. Missugune on AIESEC-i organisatsioon võrreldes teiste noorteorganisatsioonidega?
5. Miks AIESEC-i organisatsioon pooldab vabatahtlikuks käimist?
6. Miks otsustasite minna vabatahtlikuks just AIESEC-i organisatsiooni kaudu?

Otsusele jõudmine

7. Miks otsustasite minna vabatahtlikuks?
8. Kas olite enne selle teemaga kokku puutunud? Kust pärinevad Teie teadmised vabatahtliku tööst? Olete Te varem vabatahtlikku tööd teinud? Mis tööd ja millal?
9. Mis veenis Teid taotlema?
10. Mis projekti kasuks otsustasite? Mis oli selle projekti nimi? Palun andke lühikirjeldus sellest projektist.
11. Kas valikuprotsessis oli ka teisi võimalikke riike, kuhu minna? Milliseid?
12. Miks valisite selle riigi oma vabatahtliku töö tegemiseks?
13. Millised olid Teie ootused? Mida lootsite vabatahtliku tööga saavutada või teha?

Vabatahtliku töö üldandmed

14. Millal tegite vabatahtlikku tööd?
15. Missuguses riigis olite vabatahtlikuks?
16. Mis eesmärgil läksite vabatahtlikku tööd tegema? Mis oli Teie motivatsiooniks?
17. Miks valisite just vabatahtliku töö? (näiteks tasustatud töö asemel)

18. Kas valmistasite end kuidagimoodi vabatahtlikuks tööks ette? Kas ja kuidas aitas vabatahtlikuks tööks ette valmistamisel Teid AIESEC Eesti?
19. Milles seisnes Teie vabatahtlik töö? Millised olid Teie ülesanded? Kas oma ülesannete täitmisel tekkis probleeme? Palun kirjeldage oma ühte tööpäeva.
20. Kes olid Teie projekti sihtgrupp? Mis vanuses? Mida nad Teie arvates sellest projektist arvasid?

Mitmekultuuriline keskkond

21. Kuidas hindate sihtkohariigi AIESEC-i abi Teie saabumisel ja edasises töös?
22. Kes olid teised projektis osalejad?
23. Kas piirkonnas oli veel Teisi vabatahtlikke, kes olid teiste projektidega seotud? Mil määral Te nendega suhtlesite?
24. Millised on sarnasused ja erinevused multikultuurses keskkonnas töötamisel võrreldes oma rahvuskaaslastega koos töötamisel? Kumba Te eelistate? Miks?

Vabategevused (reisimine sihtkohariigi siseselt ja teistesse riikidesse)

25. Kas Teil oli aega sihtkohariigiga tutvumiseks? Milliseid vaatamisväärsusi (turismiatraktsioonid) Te nägite?
26. Kes tutvustasid Teile sihtkohariiki?
27. Kas Teie projekti raames oli võimalik ka mingiks ajaks ümberkaudsetesse riikidesse reisida? Kui kaua Teile selleks aega anti? Millistes riikides käisite?
28. Miks soovisite just neid riike külastada? Kas oleksite soovinud veel mõnda riiki minna? Miks Te ei saanud minna?
29. Kellega ja kuidas Te teistesse riikidesse reisisite? Miks?
30. Kui Teil ei olnud võimalust lähiriikidesse reisida, siis kas reisisite vabal ajal sihtkohariigi siseselt? Kus täpsemalt käisite? Kellega? Miks valisite just need kohad, mida külastada?
31. Kas ostsite sihtkohariigist või teistest riikidest kaasa suveniire? Milliseid suveniire? Miks?
32. Kas võtsite sihtkohariiki kaasa Eesti suveniire? Miks?

Kultuurierinevused

33. Kas sihtkohariigi ja Teie koduriigi kultuurid on sarnased või pigem erinevaid? Palun tooge välja põhilised sarnasused ja erinevused.
34. Kas tõite mingeid tavasid/kombeid sihtkohariigist tagasi kodumaale? Milliseid?
35. Kas sihtkohariigis oli mingeid tavasid/kombeid, mis olid Teie jaoks väga võõrad? Millised?

Vabatahtliku töö ja enda kogemuse hindamine

36. Kuidas kohalikud Teisse, teie projekti ja kolleegidesse suhtusid?
37. Kas suhtlesite kohalikega? Kellega? Mis põhjustel?
38. Mida õppisite vabatahtliku tööst? Kas see muutis kuidagi Teie elu? Mida õppisite vabatahtlikku tööd tehes enda kohta?
39. Kas Teil tuli vabatahtliku töö tegemise ajal ette raskusi? Milliseid? Kuidas neid ületasite?
40. Kas tundsite koduigatsust või igatsust koduste asjade järgi?
41. Mis üllatas Teid positiivselt ja mis negatiivselt vabatahtliku töö tegemise juures?
42. Kas projekti kirjeldus vastas sellele, mis kohapeal toimus?
43. Kas teeksite tulevikus vabatahtlikku tööd uuesti? Mis riiki Te sooviksite minna vabatahtlikku tööd tegema? Miks Te ei sooviks seda uuesti teha? Kas Te soovitaksite teistele inimestele vabatahtlikku tööd?
44. Mis Teie arvate sellest, et just käesoleval sajandil on vabatahtliku töö tegemine väga populaarseks kujunenud?
45. Miks on vabatahtlik tegevus ühiskonnas vajalik? Millised võivad olla vabatahtlikuks käimise negatiivsed tagajärjed?
46. Kas seostate oma kogemust turismiga?

Lihtlitsents lõputöö reprodutseerimiseks ja lõputöö üldsusele kättesaadavaks tegemiseks

Mina Melissa Simone Toom _____
(*autori nimi*)

(isikukood: 49203280851 _____)

1. annan Tartu Ülikoolile tasuta loa (lihtlitsentsi) enda loodud teose

Vabatahtlike turism: motivatsioonid ja identiteediloome

(*lõputöö pealkiri*)

mille juhendaja on Maarja Kaaristo _____,
(*juhendaja nimi*)

1.1.reprodutseerimiseks säilitamise ja üldsusele kättesaadavaks tegemise eesmärgil, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace-is lisamise eesmärgil kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni;

1.2.üldsusele kättesaadavaks tegemiseks ülikooli veebikeskkonna kaudu, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace´i kaudu kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni.

2. olen teadlik, et punktis 1 nimetatud õigused jäävad alles ka autorile.

3. kinnitan, et lihtlitsentsi andmisega ei rikuta teiste isikute intellektuaalomandi ega isikuandmete kaitse seadusest tulenevaid õigusi.

Tartus 26.05.2014 _____ (*kuupäev*)

Melissa Simone Toom _____
(*alkiri*)